

Josep Salat i Mora (1762-1832). Una vida dedicada a l'estudi de la història monetària de Catalunya

Pere PASCUAL I DOMÈNECH
Centre d'Estudis Antoni de Capmany
Universitat de Barcelona

Josep Salat i Mora (1762-1832). Una vida dedicada al estudio de la historia monetaria de Cataluña

RESUMEN

Este estudio tiene por objeto trazar un esbozo biográfico de la figura de Josep Salat i Mora, abogado, nacido en Cervera en 1762 y traspasado en Igualada en 1832. La totalidad de su vida estuvo dedicada al estudio de la moneda catalana, desde sus orígenes en la alta edad media hasta comienzos del siglo XIX. Este esfuerzo erudito e investigador culminó con la publicación en 1818 de su *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña...* La obra constituye una de las contribuciones más relevantes del proceso de renovación historiográfica experimentado por Catalunya a partir de las últimas décadas del siglo XVIII, e implicó que Josep Salat se convirtiera en el padre de la numismática catalana. Pero en el caso de este autor se ha producido una paradoja: mientras el recuerdo de su obra subsiste y es objeto de frecuentes citas, en cambio, su trayec-

Josep Salat Mora (1762-1832). A life dedicated to the study of the history of coinage in Catalonia

ABSTRACT

The purpose of this study is to provide a biographical outline of Josep Salat Mora, a lawyer who was born in Cervera in 1762 and died in Igualada in 1832. His entire life focused on studying Catalan coinage, from its origins in the High Middle Ages to the early nineteenth century. This scholarly research effort culminated in the publication in 1818 of his *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña...* [Treatise on the coins produced in the Principality of Catalonia]. The study is one of the most important contributions to the process of historiographical renewal experienced by Catalonia from the late eighteenth century onwards, and cemented Josep Salat's status as the father of Catalan numismatists. However, a paradox applies to this author: while the memory of his work persists and is frequently cited, very little is known

toria biogràfica nos es casi desconocida. Este trabajo trata, pues, de remediar dicha anomalía. Está dedicado a precisar las vicisitudes de su existencia, particularmente durante el período —cuando residió en Igualada y ocupó el empleo de procurador del duque de Medinaceli— en el que alcanzó la cima de sus investigaciones monetarias.

PALABRAS CLAVE: biografía historia monetaria, numismática, Cataluña, siglos XVIII-XIX.

about his life. This study therefore aims to resolve this anomaly. It highlights the vicissitudes he experienced during his life, particularly during the period when he lived in Igualada and held the post of attorney for the Duke of Medinaceli, when he reached the peak of his studies of coinage.

KEYWORDS: biography, monetary history, numismatics, Catalonia, 18th-19th centuries.

En el decurs del segle XVIII, Catalunya enregistra un intens creixement econòmic i demogràfic. L'expansió agrícola per via extensiva i intensiva —en la qual la vinya hi va tenir un acusat protagonisme— impulsà la formació de capital comercial i potencià l'augment de la demanda interna, el qual, a la seva vegada, va afavorir el desenvolupament del sector manufacturer.¹ L'expressada transformació s'acompanyà del desvetllament de noves inquietuds intel·lectuals —impregnades per un acusat sentiment de país— i d'un creixent interès per a la història. Un moviment que culminà amb l'obra de Jaume Caresmar i d'Antoni de Capmany, els quals Josep Fontana destacà com les grans figures de la que anomenà «generació de 1780»² i Ernest Lluch els considerà màxims impulsors d'un «projecte il·lustrat per a Catalunya».³ Jaume Caresmar posà els fonaments d'una història de Catalunya fonamentada en el racionalisme crític de la Il·lustració. Protagonitzà, al llarg de dècades, un incansable pelegrinatge pels arxius dels monestirs i de les seus episcopals catalanes. La seva tasca de transcripció de pergamins, cartularis, etc. va ser ingent.⁴ Hi ha referències que va escriure una setantena de manuscrits. Era un home propens a emprendre obres d'una envergadura oceànica que, majoritàriament, van quedar inèdites o que no va aconseguir culminar. Les seves recerques no es van limitar a la història eclesiàstica,

1. P. VILAR: *Catalunya dins l'Espanya moderna...*, 4 volums, Barcelona, Edicions 62, 1964-1968.
2. J. FONTANA: *La fi de l'Antic Règim i la industrialització (1787-1868)*, Barcelona, Edicions 62, 1988, p. 117-122 (volum V de la *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar).
3. E. LLUCH: *La Catalunya vençuda del segle XVIII. Foscos i clarors de la Il·lustració*, Barcelona, Edicions 62, 1996, p. 207-241.
4. J. MERCADER: *Un igualadí del segle XVIII: Jaume Caresmar*, Igualada, Estudis Comarcals, 1947, i E. CORREDERA: *La escuela histórica avellanense*, Lleida, Instituto de Estudios Ilerdenses, 1971.

sinó també a la de la literatura i a la general de Catalunya. Una obra que llastimosament ha desaparegut en gran part, ja sigui per descurança o a causa dels episodis revolucionaris que ha viscut el país.⁵

El 1771 va ser cridat per inventariar l'arxiu de la catedral de Barcelona, ciutat en la qual va viure fins a la seva mort. La seva residència a la capital el portà a conèixer Antoni de Capmany —amb qui col·laborà en la gegantina obra de les seves *Memorias...*—, el qual el posà en relació amb el món del gran comerç i de la manufactura que girava entorn de la Junta de Comerç. L'esmentada influència determinà que intervingués en la redacció del *Discurso sobre la agricultura, comercio e industria del Principado de Cataluña* (1780). És l'autor de la part que porta per títol *Consistencia antigua y moderna de Cataluña...* (més coneguda com *Carta al barón de la Linde*).⁶ En aquests anys, entre 1779 i 1792, Antoni de Capmany publicà les *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*.⁷ Es tracta d'una obra monumental dedicada a mostrar la precocitat de l'expansió de l'economia mercantil a Barcelona durant la Baixa Edat Mitjana i com aquest desenvolupament impulsà el creixement i la diversificació de la producció artesanal. Les *Memorias...* van ser, a més, una aportació innovadora, perquè Capmany —coneixedor de la teoria del «quatre estadis» de l'escola escocesa— emfatitzà sobre el fet que el desenvolupament econòmic medieval de Barcelona no s'inicià en l'agricultura, sinó en la navegació i el comerç, com a les repúbliques comercials marítimes italianes o europees del nord.⁸

5. M. GARÍ, R. MASDÉU i M. URBINA: «Jaume Caresmar. L'home i la seva obra», *Manuscrits*, 10 (1992), p. 331-371, i Paul FRIEDMAN i F. SABATÉ: «Jaume Caresmar i les fonts històriques de l'Església catalana», *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, LI (2007-2008), p. 13-38.
6. JUNTA DE COMERÇ DE BARCELONA: *Discurso sobre la agricultura, comercio e industria del Principado de Cataluña (1780)*, Barcelona, Alta Fulla, 1997, p. 119-197 (edició a cura d'Ernest Lluch).
7. P. VILAR: «Capmany i el naixement del mètode històric», *Assaigs sobre la Catalunya del segle XVIII*. Barcelona, Curial, 1973, p. 83-90; R. GRAU i M. LÓPEZ: «El pensament historiogràfic d'Antoni de Capmany: de la Il·lustració al romanticisme», *Primer Congrés d'Història Moderna*. Vol. II, Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 1984, p. 589-586; R. GRAU: *Antoni de Capmany i la renovació de l'historicisme polític català*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1994, passim; i E. LLUCH: *La Catalunya vençuda...*, p. 232-235,
8. J. FONTANA: «Antoni de Capmany i les seves Memòries històriques», pròleg a l'obra A. de CAPMANY, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*. 4 volums, Barcelona, Alta Fulla, 2001,

L'espiral bèl·lica en què es va veure arrossegat el país a partir de la darrera dècada del set-cents determinà que els projectes culturals dels homes de la «generació de 1780» quedessin momentàniament aturats. Tanmateix, els «projectes inacabats» —per dir-ho amb paraules de Josep Fontana— es van publicar unes dècades després.⁹ Es tracta del *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña...* (1818) de Josep Salat, que constitueix una aportació molt rellevant i extremament erudita sobre la producció monetària catalana des de l'època comtal fins al començament del vuit-cents, i de les *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes...* (1836) de Fèlix Torres Amat, orientades a demostrar «*lo mucho que ha hecho la industriosa y activa Cataluña al progreso de las ciencias y bellas letras...*».

L'obra de Josep Salat constitueix, doncs, una de les aportacions més destacades del procés de renovació historiogràfica que va viure Catalunya a partir de la segona meitat del segle XVIII. És precisament en les *Memorias...* de F. Torres Amat que trobem la primera (i breu) nota biogràfica sobre J. Salat. En aquesta només es diu que va néixer a Cervera el 1762; que es doctorà, amb vint-i-dos anys, a la Universitat de la seva ciutat nadiua; i que va morir en una data imprecisa el «182...».¹⁰ La poca informació de què disposava Torres Amat sobre la trajectòria vital d'aquest autor cerverí contrasta amb el fet que a l'època, la seva obra era ben coneguda, atès que, a més dels dos volums del *Tratado...*, cita l'erudita recopilació titulada *Catálogo de las obras que se han escrito en catalán desde el reynado de D. Jaime el Conquistador* —publicat com a apèndix en l'edició de l'obra de Josep Pau Ballot *Gramàtica y apologia de la llengua cathalana...* que J. F. Piferrer imprimí el 1827—, i uns *Apuntamientos para la historia de Cataluña en la invasión de las tropas francesas en 1808*, que romanen inèdits. La vinculació de la tasca investigadora de J. Salat amb la generació de 1780 es fa ben palesa en el fet que en el decurs de l'elaboració de la seva obra es va relacionar amb Jaume Pascual, un dels deixebles de Jaume Caresmar, canonge premonstratès com ell a Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes. En una carta que Pascual li adreçà el 1804 (poc abans de morir) li diu que «estaba jo enterat de la tant gloriosa com difícil empresa de Vm., sobre aclarir lo punt obscurissim del valor de nostras antiguas monedas catalanas [...]. Conech que pot ser de molta utilitat al públich una obra de eixa naturalesa [...], que necessà-

9. FONTANA: *La fi de l'Antic Règim i la industrialització...*, p. 424.

10. F. TORRES AMAT: *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes...*, Barcelona, Imprenta de J. Verdaguer, 1836, p 573 (edició facsímil de Curial, Barcelona-Sueca, 1973).

riament lo ha de umplir de glòria entre la gent que pensan y desitjant lo de la pàtria...».¹¹

La discordança entre la subsistència del record de l'obra de Josep Salat i la foscor que envolta la seva biografia ha subsistit fins als nostres dies, atès que després de la breu nota biogràfica que li dedicà F. Torres Amat, només Joaquim Botet i Sisó aportà —en un estudi, publicat el 1912, dedicat a comentar el contingut del manuscrit del que havia de ser el tercer volum del *Tratado...* que romangué inèdit— alguna dada més sobre les seves vicissituds vitals.¹² En aquests darrers anys, Albert Estrada-Rius ha publicat una glossa sobre aquesta figura¹³ i, més recentment, Josep M. Llobet ha contribuït a pal·liar una mica el nostre escàs coneixement biogràfic de Josep Salat publicant la transcripció d'un recull d'escriptures notariales conservades a l'arxiu de Cervera.¹⁴ El meu interès per aquest cerverí il·lustre s'originà fa uns anys quan vaig localitzar alguna documentació del seu pas per Igualada a l'Arxiu Comarcal de l'Anoia, la qual cosa comportà que en publicqués una breu nota biogràfica a un periòdic local.¹⁵ L'esmentada aproximació al personatge determinà que comencés la recerca que ara es publica, orientada, a banda d'aportar noves dades sobre la trajectòria humana i intel·lectual de Josep Salat, a bastir un esbós biogràfic més ampli que els existents sobre aquest autor d'una obra cabdal de la historiografia i de la cultura catalanes.

UNA JOVENTUT ENMIG DE LA PRECARIETAT

Josep Salat i Mora va néixer a Cervera, on va ser batejat el 7 de juny de 1762. El seu pare, Josep, era apotecari i exercia de «familiar del Sant Ofici», i la seva mare, Teresa Mora, era filla d'un adroguer de la ciutat.¹⁶ Els expresats cònjuges van tenir tres fills: Marià (l'hereu),¹⁷ Josep i Teresa, que morí

11. J. SALAT: *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña con documentos justificativos*, Barcelona, Antonio Brusi, 1818, p. XIII.

12. J. BOTET I SISÓ: «Noticia del volum tercer del 'Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña por el Dr D Josef Salat'», *Boletin de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 45 (1912), p. 225-249 i 46 (1912), p. 294-307.

13. A. ESTRADA-RIUS: «Josep Salat, pare de la numismàtica catalana » dins M. CAMPO, A. ESTRADA-RIUS *et al* (ed.), *Cinc segles de numismàtica catalana...*, Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2007, p. 42-46.

14. J. M. LLOBET I PORTELLA: «Documents per a una biografia del numismàtic cerverí Josep Salat i Mora (1762-1834)», *Acta numismatica*, 47 (2017), p. 19-45.

15. «Josep Salat i Mora i el seu Tractat de Monedes», *Igualada*, 9.946 (27-IV-2012), p. 15.

16. BOTET I SISÓ: «Noticia del volum tercer...», p. 226.

17. Arxiu Comarcal de l'Anoia (ACAN), fons Hospital d'Igualada, registre 72, *Documen-*

impúber.¹⁸ El decés de Teresa Mora va tenir lloc el 1767. Uns mesos abans va fer testament, en el qual, entre altres voluntats, llegà al seu fill Josep la suma de 400 lliures per tots els drets de llegítima materna en el supòsit de contreure matrimoni.¹⁹ El marit va romandre poc temps en estat de viudetat, atès que va celebrar segones núpcies aquest mateix any de 1767 amb Maria Francesca Melcion, natural d'Igualada, amb la qual va tenir dues filles: Ignàsia, que morí impúber, i Maria Francesca.²⁰

En el curs dels anys següents, Josep Salat, després d'haver cursat els estudis primaris, esdevingué batxiller en sagrats canons i «clergue tonsurat», alhora que seguia com a «cursante en leyes» a la Universitat de Cervera. El seu pare —malgrat la rellevància social que li pogués atorgar el càrrec d'inquisidor—, tot sembla indicar que no anava gens folgat econòmicament. Per això, no resulta sorprenent que hagués projectat col·locar Josep en algun benefici eclesiàstic. En aquest context, possiblement induït pel seu pare, amb disset anys acabats de complir, concedí poders a Josep Font Bujons —familiar del Sant Ofici i veí de Vic— per «acceptar collación e investidura de qualesquiera beneficios que me pertenescan o se me devan conferir en qualesquier iglesias y capellanías, tanto del referido obispado de Vich como de otras partes...».²¹ Uns mesos després n'atorgà uns altres amb semblants finalitats a Andrés Díaz, agent de negocis de Madrid, amb l'encàrrec de gestionar «qualesquiera pretensiones que yo de presente tengo y espero en adelante tener de qualesquier empleos, gracias, permisos y mercedes que me correspondan...».²²

Però van passar els anys i l'obtenció de l'ambicionat benefici eclesiàstic, per les causes que sigui, no s'arribà a materialitzar. Mentrestant, Josep Salat cursà la carrera de lleis a la universitat certerina entre 1779 i 1784. Es tracta d'un període decisiu en la seva formació, durant el qual es manifestà, molt probablement, el seu interès per la història monetària i per la cultura

tos tº 3º, foli 111v-r. Va ser advocat i regidor perpetu de la ciutat de Cervera. Es casà amb Ignàsia Suris i van tenir quatre fills: Ignasi, Lluïsa, Vicenç i Maria.

18. ACAN, fons Hospital d'Igualada, registre 72, *Documentos tº 3º*, foli 111v-r.

19. Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), fons notarial, notari Tomàs Balius, testaments, Cervera, 27 de setembre de 1766 (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...»), p. 21-22).

20. ACAN, fons Hospital d'Igualada, registre 72, *Documentos tº 3º*, foli 111v-r. Es casà amb Josep Ignasi Almirall, natural de Vilafranca del Penedès, metge i catedràtic de medicina de la Universitat de Cervera.

21. ACSG, fons notarial, notari Josep Armengol, Cervera, 9 d'agost de 1779, folis 342v-343r (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...»), p. 22-23).

22. ACSG, fons notarial, notari Antoni Teixidor, Cervera, 10 de desembre de 1779, folis 195r-195v (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...»), p. 23).

catalana des d'una perspectiva històrica. Però tot sembla indicar que el cost de la seva manutenció en el curs d'aquests anys va incidir negativament sobre el pressupost familiar. Tant és així, que el novembre de 1784, el seu pare «a efecte de recomposar-se de aquelles quantitats de diner que ha empleat y gastat per a agraduar en la facultat de lleys al licenciado Joseph Salat y Móra, son fill...», i atès que «no ha trobat altre medi...», optà per l'obtenció de 200 lliures que, mitjançant un censal, li deixà la causa pia fundada per Tomàs Móra, administrada per la Comunitat de Preveres de Cervera.²³ Tanmateix, Josep prosseguí els seus estudis i el 1785 va obtenir el títol de doctor en lleis a la Universitat de Cervera.²⁴

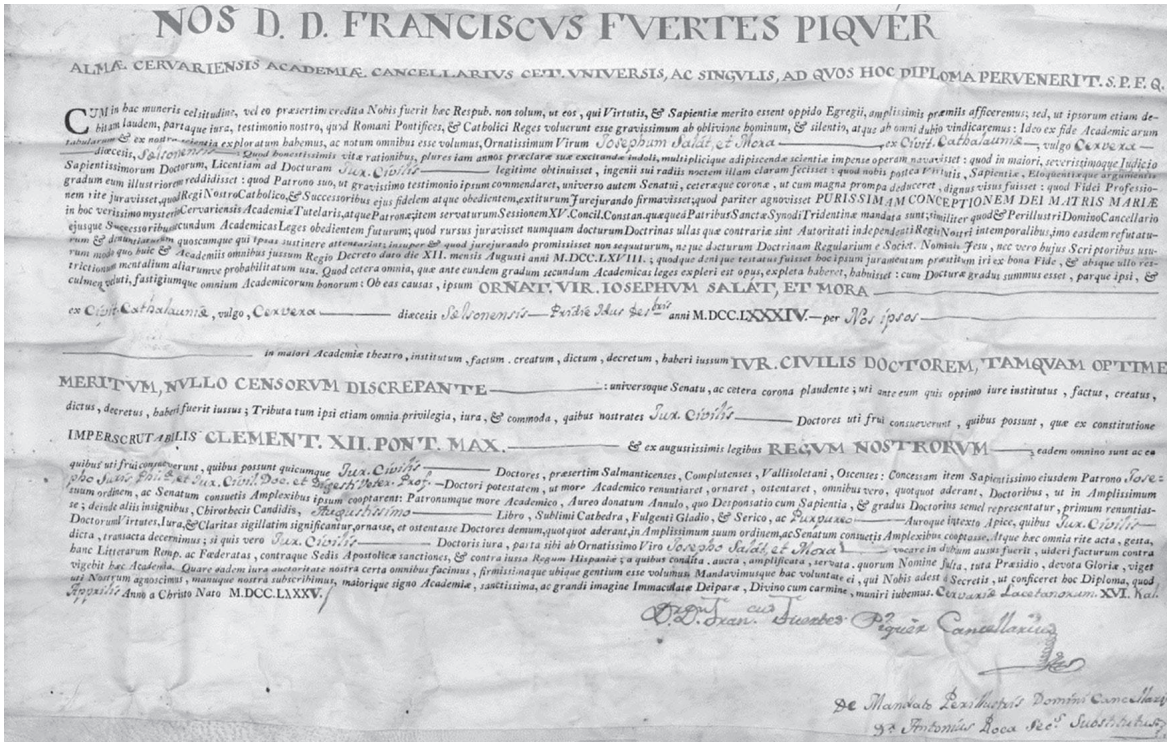
La seva formació acadèmica acabà, doncs, poc abans de la mort del seu pare, esdevinguda el 1787. En testament, Josep Salat i Corts havia disposat que Maria Francesca Melcion —la seva segona muller— tingués l'usdefruit del seu patrimoni mentre es conservés vídua pagant una renda al seu hereu. Llegà al seu fill Josep la pensió vitalícia estipulada en capítols matrimonials «no tomando estado», substituïda en el moment de casar-se per una deixa de 3.000 lliures, que quedarien reduïdes a 1.000 en el supòsit de no tenir fills o «si toma estado religioso o capellán...». Precisà, a més, que «tiene gastadas [...] quatrocientas libras por graduarle de grado mayor y agregarle a la Audiencia...» i que volia que «éstas sean en aumento de su legado que su madre le hizo en su testamento...». Pel que fa a la seva filla Maria Francesca, li llegà també 3.000 lliures —com s'havia pactat amb el seu futur marit, Josep Ignasi Almirall, en capítols matrimonials— a condició que quedarien reduïdes a 1.000 si no tenia descendència, i en el supòsit que quedés finalment soltera i no volgués viure amb l'hereu, rebria una pensió vitalícia. Per acabar, designà hereu universal de tots els seus béns el seu fill Marià i disposà que fos substituït en l'herència, successivament, pels seus fills per ordre de sexe i edat; per Josep, encara que fos capellà (però no si fos religiós); i per Maria Francesca i els seus descendents. I en l'hipotètic cas que cap dels mencionats tingués descendència, que els seus béns fossin adjudicats a parts iguals entre l'Hospital de Malalts, l'Hospital de la Misericòrdia i l'Obra de l'Església Parroquial de Cervera.²⁵

23. ACSG, fons notarial, notari Josep Armengol, Cervera, 23 de novembre de 1784. folis 339r-340v (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 24-27).

24. Arxiu Històric Hospital Santa Creu i Sant Pau (AHSCSP), Josep Salat, registre 19432, títol de doctor en llei atorgat per la Universitat de Cervera.

25. ACSG, Oficina d'Hipoteques, Cervera 1788, registre del testament obert el 14 de gener, folis 57r-58r (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 29-30).

Foto I. Títol de doctor en lleis expedit per la Universitat de Cervera a Josep Salat

Font: AHSCSP, Josep Salat, registre 19432.

En el curs dels anys següents, Josep Salat s'acollí, segons sembla, al dret que tenia de rebre una pensió mentre no prengués «estado» i, possiblement, es dedicà de manera prioritària a les seves recerques sobre la història monetària del país, que culminarien anys després amb la publicació de la seva obra sobre aquesta qüestió. És molt possible que la seva tasca investigadora —que, a més, l'obligà a viatjar molt— el portés a relacionar-se amb alguns professors de la Universitat de Cervera. Però només tenim constància que va mantenir unes relacions semblants amb l'aristòcrata i erudit cerverí Josep de Vega i de Sentmenat, que des del 1772 era membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i, posteriorment, exercí de professor de filosofia a la Universitat de Cervera.²⁶ Va ser Josep de Vega qui informà el canonge Jaume Pascual dels estudis sobre la història

26. En el vessant polític va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona, designat (el 1808) representant de Cervera a l'Assemblea de Baiona, a la qual no arribà a assistir i, finalment, el 1810 elegit diputat a les Corts de Cadis (TORRES AMAT: *Memorias para ayudar a formar un diccionario...*, p. 645-646).

monetària del país que realitzava Josep Salat.²⁷ Mentrestant, per tal de fer possible la seva subsistència, el juny de 1787 presentà una sol·licitud per obtenir la concessió d'un ajut de l'obra pia fundada per Raimon Huguet —de la qual el seu germà Marià, llavors ja regidor vitalici de la ciutat de Cervera, era administrador perpetu en qualitat de familiar del fundador— instituïda per assistir a «*donzellas a casar y estudiantes a estudiar, hijos y descendientes de Joseph Huguet...*». La demanda va tenir un desenllaç inesperat, atès que l'expressat ajut va ser atorgat a un foraster. Josep Salat es considerà maltractat, i presentà un recurs al bisbe de Solsona i un requeriment als administradors de l'obra pia. En aquest, exigia que no «despachen consigna alguna al antedicho Luis Pastor...» mentre «no sea satisfecho el requerimiento o bien se declare a favor de quien devan consignarse dichos réditos...», prevenint-los que, en cas contrari, actuaria «contra vuestras mercedes antre quien o quienes corresponda para el resarcimiento de los daños y perjuhicios...».²⁸

No sabem com acabà aquest contenciós i si, finalment, aconseguí l'esmentada renda. En canvi, tenim indicis que durant els anys posteriors, continuava aclaparat per insolubles dificultats econòmiques. El 1791 es va veure forçat a sol·licitar un crèdit al seu germà, amb qui no sembla que tingués una relació gaire cordial. Sigui com sigui, declarà que «necessita en prompte» la suma de 600 lliures i que no havia «encontrat altre medi que lo de suplicar...» al seu germà Marià de Salat que li deixés aquesta suma mitjançant un censal del 3 % creat a tal efecte. Es pactà que l'amortització es faria efectiva quan rebés el pagament de la deixa que el seu pare li havia atorgat en testament. Marià de Salat acceptà el tracte, malgrat que li exigí que constés que no reconeixia el llegat que es «feu [...] ab lo citat son testament, antes bé, ab la expresa protesta de no voler-lo aprobar y de que, per la otorgació y estipulació de la present escriptura, no quede en res, ni per ella se entenga de ningún modo, aprobat lo expressat llegat, com aixís [...] ho declara...».²⁹

Tanmateix, és molt probable que Josep Salat obtingués alguns ingressos treballant, de manera més o menys esporàdica, com a advocat. Un fet que possiblement explica que el març de 1792 estigués en condicions de lliurar al seu germà 400 lliures per lluir part del censal de 600, el qual quedà

27. SALAT: *Tratado de las monedas...*, tomo I, p. XIII.

28. ACSG, fons notarial, notari Francesc Mulet, Cervera, 24 d'agost de 1788, folis 260r-261v (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 30-31).

29. ACSG, fons notarial, notari Francesc Mulet, Cervera, 24 de març de 1791, folis 82v-85r (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 31-33).

així reduït a 200 lliures.³⁰ La seva intervenció l'any següent en un litigi confirma que es dedicava a la advocacia. El febrer de 1793, en qualitat d'assessor del regidor degà del lloc de Freixenet, presentà un requeriment contra Manuel Sala, pagès del lloc de la Rabassa.³¹ Posteriorment, sabem que atorgà reiteradament poders que és molt probable que estiguin relacionats amb les seves activitats com a jurista. El novembre de 1793, juntament amb un causídic de Cervera, en concedí un altre a Miquel Patau, notari i causídic de Barcelona;³² el febrer de 1794, a Francesc Colomer, causídic i veí de Cervera...³³

Malgrat això, tot sembla indicar que en aquests anys gaudí de molt de temps per dedicar-se a l'estudi de la història monetària de Catalunya i que els ingressos que obtenia de les seves tasques de jurisconsult eren totalment insuficients per garantir-li la subsistència. En aquest entrellat, al començament de 1797, es plantejà de nou —tal vegada poc o molt influït pel seu germà— aconseguir un benefici eclesiàstic que li servís de «modus vivendi». L'obtenció d'aquesta prebenda es va veure facilitada pel fet que Marià de Salat —en qualitat de descendent del fundador— era un dels tres administradors de l'hospital cerverí de la Misericòrdia, que com a tals exercien, a més, el patronat del priorat o missa fundada a l'església de Sant Miquel. El traspàs del prevere que gaudia d'aquest benefici determinà que els esmentats administradors consideressin que «los primeros o en primero lugar llamados al dicho priorato o misa fundada son los hijos legítimos y naturales de Theresa Salat i Móra, sobrina del fundador...», i que conseqüentment presentessin Josep Salat —que acreditava ser «bachiller en sagrados cánones» i «clérigo tonsurado»— com a candidat al bisbe de Solsona per tal que ratifiqués la designació per passar a disposar «*de todas sus rentas y derechos...*».³⁴ Però aquest agençament va tenir un desenllaç inesperat, perquè uns dies després, Josep Salat presentà la seva renúncia a l'obtenció d'aquest benefici tot manifestant que «en su virtud pueden los dichos señores admi-

30. ACSG, fons notarial, notari Francesc Mulet, Cervera, 3 de febrer de 1792, folis 51r-52r (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 33-34).

31. ACSG, fons notarial, notari Francesc Martí, Cervera, 1 de febrer de 1793, folis 52v-56r (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 34).

32. ACSG, fons notarial, notari Francesc Mulet, Cervera, 24 de novembre de 1793, folis 232v-233r (document transcrit per J. M. LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 35-36).

33. ACSG, fons notarial, notari Francesc Mulet, Cervera, 24 de febrer de 1794, folis 46r-47r (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 36-37).

34. ACSG, fons notarial, notari Francesc Mulet, Cervera, 19 de gener de 1797, folis 13r-14v (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 37).

nistradores, en la calidad de patronos de la missa priorato predicho, proceder a nueva presentación...». ³⁵ La causa d'aquest sobtat canvi d'actitud sembla relacionada amb el fet que aconseguí entrar al servei de Lluís Maria Fernández de Córdoba y Gonzaga, duc de Cardona-Medinaceli. El febrer de 1797, el duc el nomenà «asesor ordinario de la begueria de Segarra para que sirva el referido empleo en las ausencias y enfermedades del propietario el Dr Antonio Elias...». ³⁶

L'ASSOLIMENT DE L'ESTABILITAT ECONÒMICA

En una instància adreçada al duc de Medinaceli molts anys després, recordà que «desde el año 1797 se halla en el servicio de la casa de VE empezando su carrera en la juventud de Au[dit]or ordinario de la vegueria de la Segarra y Pro[curado]r Jurisdiccional y después Patrimonial de los estado de la Conca de Òdena y baronía de la Llacuna...», actuant «con el maior esmero en la conservación de las rentas de aquellos estados y formó el cabreo de la Conca de Ódena...». ³⁷ El nomenament de «procurador jurisdiccional y asesor ordinario de mis baronías de la Conca de Ódena y Llacuna [...] por el tiempo de tres años, menos lo que fuere mi voluntad [...] asignándole cien libras de salario al año...», va tenir lloc el març de 1802. ³⁸ Paral·lelament, quedà encarregat de cobrar tots els lluïsmes acreditats per la casa de Medinaceli en les esmentades demarcacions, i va obtenir en concepte de remuneració la vuitena part del total recaptat. Una activitat que li oferí uns ingressos substancials. L'expressat contracte li va ser renovat posteriorment en disposar-se «continue en el uso y ejercicio de tal empleo que hasta aquí

35. ACSG, fons notarial, notari Francesc Mulet, Cervera, 31 de gener de 1797, folis 38r-38v (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 38).

36. ACAN, fons Hospital d'Igualada, reg. 77, *Salat* (llibre de manuscrits relligats), «Luis Maria Fernández de Córdoba, Gonzaga, La Cerda, Suárez de Figueroa, Moncada, Aragón, Folch de Cardona. [...] Por el presente nombro al Dr José Salat...», Madrid, 28 de febrer de 1797.

37. ACAN, fons Hospital d'Igualada, registre 77, *Salat* (llibre de manuscrits relligats), «Exmo Sor [...] José Salat [...] vecino de la ciudad de Barcelona con la más profunda veneración puesto a los piés de VE representa...», datada a Barcelona el 12 d'abril de 1825.

38. ACAN, fons Hospital d'Igualada, registre 77, *Salat* (llibre de manuscrits relligats), «Luis María Fernández de Córdoba, Gonzaga, La Cerda, Suárez de Figueroa, Moncada, Aragón, Folch de Cardona. [...] Por el presente nombro al Dr. Dn José Salat...», datat Madrid el 29 de març de 1802 i signat per Cayetano Rodríguez de Mora, secretari de les cases i estats de Medinaceli.

ha servido. Por tanto vengo en prorrogarle [...] el nombra[mie]nto...».³⁹ Per tant, el 1802 Josep Salat ja havia passat, molt probablement, a residir a Igualada, on també exercí de jurisconsult. L'estabilitat econòmica que li proporcionà aquest càrrec li va permetre, sens dubte, dedicar-se amb més intensitat que mai a les recerques numismàtiques. I fer alguns estalvis. L'octubre de 1804 estigué en disposició d'amortitzar el romanent de 200 lliures del crèdit de 600 que el 1791 li proporcionà el seu germà.⁴⁰

En aquest context, quan ja tenia quaranta-quatre anys, va decidir contraure matrimoni. L'agost de 1806 es van signar els capítols matrimonials del seu enllaç amb Francesca Matheu i Mora, filla de Josep Anton Matheu, notari d'Igualada, i d'Antònia Mora, difunts. En aquest acte, el germà de Francesca, Anton Matheu i Mora, també notari d'Igualada, advertí que el seu pare morí intestat «per lo que la dita germana podria aspirar a la successió de la heretat y béns del dit [...] son pare per iguals parts...», i que aquesta havia expressat la seva voluntat de «lograr-se lo arreglament y composició...». L'entesa consistí en l'acord que Francesca «cedesca y transferesca a dit son germà tots y qualsevols béns, drets y accions que li comparescan...», i aquest, en contrapartida, li donés 1.000 lliures i «les calaixeres, vestits y robes corresponents». De manera que Francesca aportà com a dot aquesta suma i les robes, i Josep Salat li feu un creix també de 1.000 lliures. Els futurs cònjuges van pactar que els fills del seu matrimoni seran preferits en l'herència als de qualsevol altre i que s'abstenien de «fer elecció de hereu...». Per acabar, Josep Salat designà Francesca usufructuària (en cas de premorir) «ab facultat de distribuir dita sa heretat entre sos fills del p[rese]nt matrimoni per iguals parts, mantenint-se emperò viuda...».⁴¹ El casament va tenir lloc un parell de setmanes després (el 15 de setembre) a la petita capella de Nostra Senyora de Gràcia, d'Igualada. En el registre d'aquest esdeveniment, Josep Salat va ser designat com un «jove advocat y assessor en la Conca de Òdena per lo excelentíssim duch de Cardona, habitant de molts anys a esta part en la present vila...».⁴²

El seu nou estat i unes disponibilitats líquides fluides sembla que el van

39. ACAN, fons Hospital d'Igualada, registre 77, *Salat* (llibre de manuscrits relligats), «Luis María Fernández de Córdoba, Gonzaga, La Cerda, Suárez de Figueroa, Moncada, Aragón, Folch de Cardona. [...] que el doctor don Josef Salat...», datat a Madrid el 16 d'octubre de 1805, signat pel duc de Santisteban i marquès de Cogolludo.

40. ACSG, fons notarial, notari Francesc Martí, Cervera, 15 d'octubre de 1804, folis 329v-330v (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 38-39).

41. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 29 d'agost de 1806, folis 155v-159v.

42. ACAN, API, *Libro de matrim[onio]s años de 1796 a 1819*, registre 50, Igualada, 15 de setembre de 1806, foli 171v.

decidir a disposar de casa pròpia. L'agost de 1807, comprà una casa a Ferran Vila, veí de Barcelona, procurador de la seva muller Maria Antònia Pedrell i Jover, i a Francesc Vidal, comerciant de Barcelona, procurador de Pere Jover i Placies, comerciant de Valladolid —en nom propi i en qualitat d'administrador del seu fill Pere Jover i Pedrell— i de Francesc Vidal i Josepa Jover i Pedrell, ambdós veïns de Barcelona. Es tractava de «tota aquella casa o cases vuy en una, ab quatre portals, dos en lo carrer que discorre a la plasseta del portal de Òdena, dita la plasseta del Tany y dos en lo carrer [...] de Nostra Sa del Roser...», que limitava, a l'est, amb la casa dels hereus i successors de Marimon; a migdia, amb el carrer del Roser i part amb la de Jaume Domingo, fuster; a ponent, amb aquest darrer i amb la placeta del Tany, i al nord, amb la casa d'Anton Gassó. El preu s'establí en 5.000 lliures, i el comprador en pagà 3.592 en efectiu i assumí lluir els censals i complir amb una fundació que gravava aquest immoble per import, en conjunt, de 1.408 lliures. Els esmentats censals eren cinc, que sumaven, en conjunt, 888 lliures. Un de 68 lliures acreditat per la Comunitat de Preveres d'Igualada dels successors de Jaume Pedrell; un altre de 500, que la marmessoria del Reverend Bonaventura Meranges acreditava dels successors de Josep Pedrell; un altre de 100, que Mariana Pera acreditava de Mariagna Pedrell; i altres dos de 120 i 100 lliures, que les Escoles Pies d'Igualada acreditaven de Mariagna Pedrell i del metge Josep Pedrell. Es va haver de fer càrrec, a més, del compliment d'una fundació ordenada per Gertrudis Honrubio de celebrar una missa de 6 sous cada diumenge a la capella del Roser d'Igualada, que exigia una dotació de capital de 520 lliures.⁴³

Sembla que l'adquisició d'aquest immoble va depassar la capacitat financera que en aquests moments tenia Josep Salat, perquè ens consta que els procuradors que van intervenir en la transacció li van proporcionar un préstec per tal de fer possible l'operació. El mateix dia que s'escripturà la compra de la casa declarà haver rebut de Ferran Vila i Francesc Vidal —que havien actuat com a procuradors dels venedors de l'immoble— la suma de 1.000 lliures, que «li han dexat graciosament sens lo menor interès...», i es va comprometre a retornar el deute en el decurs del mes següent. El deutor precisà que esperava cobrar igual quantitat del dot de la seva muller, del seu cunyat, Anton Matheu i Mora i que «en lo cas de no cobrar-las pagarà de altres béns...». En garantia d'aquest préstec, hipotecà la casa que acabava de comprar.⁴⁴ I per garantir el pagament de les 1.408 lliures a què ascendien

43. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Cadevila, Igualada, 21 d'agost de 1807, folis 185v-190r.

44. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 21 d'agost de 1807, folis 192v-193r.

Foto 2. Indret del carrer del Roser, d'Igualada, on residí Josep Salat

Font: ACAN. Arxiu fotogràfic Municipal d'Igualada.

els cinc censals i la fundació que s'havia compromès a assumir per efecte de la compra de l'immoble, hipotecà també l'esmentat immoble.⁴⁵

L'adquisició d'aquesta propietat implicà, doncs, que Josep Salat quedés endeutat, encara que no es tractava d'un deute exigible a curt termini. Un dels censals que constituïen aquest passiu, el va extingir d'immediat pagant 68 lliures a Sebastià Piquer, pagès de Jorba, per tal que es fes càrrec del censal acreditat per la Comunitat de Preveres d'Igualada.⁴⁶ L'agost de 1808 va lluir el de 500 lliures que acreditava el prevere Esteve Barnola de la parròquia de Montbui en qualitat d'obtentor del benefici de Sant Bonaventura, fundat i instituït per l'església de Llívia. El pagament s'efectuà a través d'un dipòsit per import de 5.378,14 rals a la delegació de la Real Caja d'Extinción y Descuentos de Vilafranca del Penedès —mitjançant dos Vales

45. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 21 d'agost de 1807, folis 193v-196v.

46. ACAN, fons notarial, notari Martí Puigdollers, Igualada, 24 d'agost de 1807, folis 219v-220r.

Reales valorats en 4.697,64 rals i la part restant en metàl·lic—, d'acord amb el que establí la Real Cèdula de 17 de gener de 1805.⁴⁷

La seva situació econòmica millorà durant els anys posteriors i àdhuc va assolir capacitat d'estalvi, la qual es veié incrementada el febrer de 1816 arran que el seu germà gran Marià li pagà 1.000 lliures «que són y li serveixen a bon compte de aquelles tres mil que [...] son comú pare, li llegà...».⁴⁸ Un parell d'anys després, l'octubre de 1818, la seva bona situació econòmica li va permetre comprar per 700 lliures una vinya de dos jornals localitzada a la partida de Comes de Puigferrer (terme d'Òdena), que es va vendre mitjançant pública subhasta⁴⁹ L'estalvi acumulat durant aquests anys possibilità que el juny de 1821 el matrimoni Salat-Matheu estigués en condicions d'atendre la reclamació de la seva cunyada Josepa Amigó —vídua del notari Anton Matheu, germà de Francesca— del «dot que aportà a son difunt marit y lo creix q[u]e aquest li feu [...] volent renunciar lo usdefruyt de dits béns a favor de dits s[eny]ors cònjuges Salat y Matheu...». Segons el conveni consistí que Josep Salat li lliuraria «de diners propis...» les 3.000 lliures del dot en efectiu i que les 750 del creix les rebria de Joan Castells («perxer i comerciant», de la vila) que devia aquesta quantitat al seu difunt marit.⁵⁰ L'expressat deutor acceptà liquidar el deute.⁵¹ En contrapartida, Josepa Amigó cedí a Francesca Matheu —en qualitat d'hereva del seu pare una vegada traspasat el seu germà— l'herència que havia rebut en usdefruit constituïda pels estris, robes i mobles existents a la casa familiar del carrer de Sant Jaume, i per tres immobles: l'esmentada casa, una vinya de quatre

47. Arxiu Històric Hospital Santa Creu i Sant Pau (AHSCSP), Josep Salat, registre 19432, «Apocha y definició de censal feta y firmada per lo legítim pro[curado]r. del obtentor del benefici baix invocació de Sn. Bonaventura instithuit y fundat en la parr[oqui]al Igl[ési]a de la vila de Llibia a favor del Dr. Dn. Joseph Salat adv[oca]t de la vila de Igualada de preu 500 ll», notari Josep Anton Sala, Vilafranca del Penedès 24 de gener de 1808. Pel que fa a la normativa que autoritzà el pagament forçós en «vales reales», vegeu: Richard HERR: «Hacia el derrumbre del Antiguo Régimen: crisis fiscal y desamortización bajo Carlos IV», *Moneda y Crédito*, 118 (1971), p. 37-100 i «El experimento de los vales reales (1760-1805)», a A. OTAZU (ed.): *Dinero y Crédito*, Madrid, Editorial Dinero y Crédito, 1978, p.115-124.

48. ACSG, notari Francesc Serres, Cervera, 8 de febrer de 1816, folis 50v-51v (document transcrit per LLOBET: «Documents per a una biografia...», p. 38-39).

49. ACAN, fons notarial, notari Josep Mas i Torelló, Igualada, 29 d'octubre de 1818, folis 831v-832r.

50. ACAN, fons notarial, notari Vicenç Perramon, Igualada, 15 de juny de 1821, folis 44r-45r.

51. ACAN, fons notarial, notari Josep Mas i Torelló, Igualada, 26 de juliol de 1821, folis 373r-375v.

jornals localitzada a la partida de la Falconera (terme de Montbui) i un hort d' un jornal i mig localitzat a l'Horta Vella de la vila.⁵²

Per efecte d'aquesta transacció, Josep Salat disposà —amb consentiment de la seva dona— sense limitacions de les rendes generades per aquests béns, quan segons es considerà, no «pudo éste gozar del referido patrimonio como fundo dotal de su esposa, porque realm[en]te no lo fue...», atès que el dot només consistia en «las mil libras q[u]e se le entregaron en virtud de la escr[itur]a de arras...». Posteriorment, en el moment en què es procedí a la liquidació de la seva herència, es va considerar que, descomptades les despeses i les contribucions, els rèdits generats pels expressats immobles es van xifrar —sense comptar «la verdura y frutas del consumo de la casa, ni el cerdo q[u]e anualmente criaba para la misma...» a l'esmentat hort— en 250 lliures anuals, que en el decurs dels quinze anys que se suposà que els havia usufruït li van comportar un ingrés net de 3.750 lliures.⁵³

Però malgrat que aquesta renda va contribuir a incrementar de manera notable els seus ingressos, no va complir fins molts anys després alguna de les obligacions concretes arran de la compra de la casa del carrer del Roser. Una d'elles era la de procedir a la creació de la fundació ordenada per Gertrudis Honrubio, de celebrar perpètuament una missa dominical a la capella del Roser. En relació a aquest compromís, el desembre de 1830, Josep Salat exposà que «fins al dia present no ha pogut realisar-se la dita fundació, ya perquè posteriorment a la compra [...] sobrevingué la estrepitosa Guerra de la Independència [...] ya perquè se derruhí y construhí de nou la dita capella de Nra Sra del Roser...». El compliment de l'esmentada disposició exigia dotar la fundació d'un capital de 520 lliures, i a tal efecte cedí un censal

52. Els béns que constituïen aquesta herència es precisen en l'inventari post-mortem format arran de la mort d'Anton Mateu, ACAN, fons notarial, notari Ignasi Comellas, Igualada, 31 de maig de 1810, folis 45r-48r. Pel que fa a dos dels expressats immobles, disposem d'una descripció una mica més detallada datada uns anys després. La peça d'horta, d'1,5 jornals, estava dotada «ab sa aigua per a regar-la y facultat de fer-ho de la que discorre per la asèquia del molí de la Abadia, ab sa casa per lo hortolà y sa corresponent cerca de parets, plantada de arbres fruyters y de diferents plantes de hortalisa...», i limitava, a l'est, amb un camp anomenat del Molí de l'Abadia; a migdia, amb els horts del Conco i del Setanta, a ponent, amb l'hort de Mas i l'adoberia de Palmés; i a tramuntana, amb la sèquia del Molí de l'Abadia mitjançant un camí. La vinya tenia una extensió de 2 jornals i estava localitzada a la partida de la Falconera (terme de Montbui) i era donada a parcel·la (cf. ACAN, fons notarial, notari Antoni Fortuny i Bergadà, Igualada, 1 i 4 de juliol de 1842 folis 21-23 i 24-27).

53. AHSCSP, Josep Salat, registre 19432, «D. José Salat natural de la ciudad de Cervera...», informe datat a Igualada, el 28 setembre de 1842 i signat pels administradors de l'hospital de la vila Antoni Franch i Monros, Josep Galcerán i Tomás Borrás.

de 300 lliures —a càrrec de Bonaventura Biosca, comerciant— i aportà altres 220 lliures.⁵⁴

ELS SERVEIS PRESTATS A LA CASA DE MEDINACELI

L'ocupació de Josep Salat com a «procurador jurisdiccional» de la casa de Medinaceli en els «estats» de la Conca d'Òdena i baronia de la Llacuna consistí, d'una banda, a tramitar els requeriments sorgits de les causes judicials vistes per la justícia senyorial a nivell local, i de l'altra, assumir la responsabilitat de posar al dia «el cabreo de la Conca de Òdena...».⁵⁵ Els senyorijs jurisdiccionals implicaven que el titular del domini exercia la justícia, designava els membres del govern local, cobrava diverses prestacions econòmiques (delmes, censos, lluïsmes...) i ostentava un seguit de monopolis (de molí, de caça...). La capbrevació consistia en una periòdica i pública recopilació del conjunt de prestacions econòmiques a què estaven obligats tots i cadascun dels veïns dels pobles envers el senyor del domini per tal d'evitar que caiguessin en l'oblit.⁵⁶

En funcions de «procurador jurisdiccional», va ser cridat a intervenir sovint en contenciosos locals. El novembre de 1804, hagué d'atendre Gaspar Aguilera, del mas de les Rovires, terme d'Òdena, que per «evitar algún desorden pidió d[ic]ho Gaspar al tribunal de la Conca de Òdena lo auxiliase para separar de su casa a d[ic]ho Magín —un dels seus fills— y su consorte q[u]e se hallavan en ella, ofreciendo a su hijo los mismos alimentos q[u]e daba al hijo primogénito...».⁵⁷ El febrer de 1805, va haver de respondre una apel·lació formulada por Isidre Fàbregas, pagès i veí de la Pobla, «preso en las cárceles de la Pobla de Claramunt...», indicant-li que «debe presentarse

54. ACAN, fons notarial, notari Antoni Fortuny, Igualada, 30 de desembre de 1830, folis 297v-299r. Josep Salat justificà aquesta decisió invocant que «qui al altar serveix del altar ha de viurer...», i afegí que «en lo entretant no ha deixat [...] Joseph Salat de fer celebrar tantes missas com li han estat posibles...».

55. ACAN, fons Hospital d'Igualada, registre 77, «Exmo Sor [...] José Salat [...] representa...», còpia d'una instància adreçada al duc de Medinaceli datada a Barcelona el 12 d'abril de 1825.

56. J. RIBA I GABARRÓ: *Un vilatge dels Cardona-Medinaceli a Catalunya*, Barcelona, Rafael Dalmau Editor, p 25-29. Vegeu també al respecte J. TOS Y URGELLÉS: *Tratado de la capbrevación según el derecho y estilo del Principado de Cataluña...*, Barcelona, Raymundo Martí, 1784, pàssim.

57. ACAN, fons notarial, notari Josep Mas i Torelló, Igualada, 5 de novembre de 1804, foli 148r.

en papel sellado conforme ordenes superiores...».⁵⁸ Uns mesos després, en una notificació s'esmenta que s'havia dictat auto de captura de Fàbregas «en méritos a la causa promovida por los adm[inistrado]res del Excusado verificándose la prisión en las mismas cárceles que ahora se halla detenido...».⁵⁹ El maig d'aquest mateix any de 1805, va haver d'intervenir en els expedients suscitats per Agustí Mussons, arrendatari de les carnisseries d'Òdena, «en el juzgado ord[inari]o de la Conca de Òdena a instancia del común y particulares del lugar de Carme...». El contenciós derivà del fet que «haviendo introducido el dicho Mussons un rebaño de ganado lanar en el lugar y término de Carme, con el objeto de tener en él dicho ganado y apacentar aquellas hiervas, noticioso el pueblo de q[u]e dicho ganado venia de tierras lejanas con indicios y sospechas de apestado, y tocado a lo menos de viruelas hizo una instancia al bayle a fin de q[u]e tomase la provid[enci]a q[u]e correspondiese en cuya vista el dicho bayle prefigio (sic) ocho días al dicho Mussons para q[u]e dentro de los cuales manifestase documento certificadorio [...] que declarase la sanidad del ganado, o bien sacase de luego el dicho ganado de aquel término ...». Passat aquest termini, se li ordenà «bajo pena de cincuenta libras q[u]e dentro de tres horas estuviese fuera del término el referido ganado...». El desacatament d'aquesta disposició originà una causa, i «haviéndose recibido muchos testigos [...] se le condenó en efecto al pago de la dicha pena y costes concediéndosele tres días de tiempo [...] para presentar el abono y certificación q[u]e se le pedía del referido ganado; pero [...] en el día siguiente y muy de mañana se llevó furtivam[en]te su dicho ganado lanar, y no se sabe aún su paradero...». Per la qual cosa, «a fin de precaver las funestas consecuencias q[u]e podrían resultar de la existencia de dicho ganado...», es disposa que l'alcalde major d'Igualada informés «a los moradores [...] no tomen carne a la Bofia, de cuyo abasto se hallava el dicho Mussons encargado, [y] al bayle de Ódena para q[u]e zele en el particular y se entere de las carnes q[u]e vende...».⁶⁰

L'esclat de la Guerra del Francès determinà l'aparició de creixents dificultats en el cobrament de tota mena de drets feudals i que la casa de Medinaceli comencés a tenir problemes amb els arrendataris que s'ocupa-

58. ACAN, fons notarial, Josep Mas i Torelló, Igualada, 9 de febrer de 1805, folis 31r-32v.

59. ACAN, fons notarial, notari Josep Mas i Torelló, Igualada, 14 de novembre de 1806, folis 182v-r.

60. ACAN, fons notarial, notari Josep Mas i Torelló, Igualada, 27 de maig de 1805, folis 89v-90v.

ven de la seva recaptació.⁶¹ Uns anys després, Josep Salat recordà al duc el fet que «con carta de fecha Madrid 5 octubre de 1808 le confiase la administración de las rentas de d[ic]hos estados entendiéndose con el contador interino Dr Antonio Tamaro y siguió la administración hasta el año 1811 que se desocupó la capital para poder continuar la administración de todas las rentas en el año 1811 remití al citado Tamaro, y después las presenté a Dr Antonio Venero, ni unos ni otros se dio definición de ellas ni se me ha pagado lo que alcanzava que pasa de dos mil seiscientas cinquenta cinco libras catalanas según las cuentas presentadas con piezas justificativas en la contaduría...».⁶² El maig de 1809 es va haver d'ocupar de la renúncia que presentà el comerciant Antoni Amigó —en nom propi i en el del seu soci Josep Moragas, de Valls— de l'arrendament del cobrament dels delmes, censos i drets dominicals acreditats pel duc de Medinaceli a la Conca d'Òdena i annexos, que havia arrendat per quatre anys segons constava en documentació «q[u]e se le ha traspapelado por las invasiones q[u]e ha padecido esta villa de los enemigos...». La notificació passà a Josep Salat, el qual al·legà que «no es apoder[ad]o sino p[ar]a pleytos...», i que s'havia de dirigir a l'apoderat general era Antonio Tamaro, llavors resident a Vilanova de Meià, «como lo ha practicado el arrendador de Pontils y Sta Perpetua...». Tanmateix, advertí a Amigó que «debe pagar las tercias vencidas, seguir V la recaudación y administración de d[ic]ho arriendo [...], la recaudación será de cuenta de V y se evitarán para unos y otros las pérdidas o riesgos q[u]e resultarían [...] si se dejaban abandonadas las rentas...».⁶³ Un parell de dies després, Josep Busquest, pagès de la Llacuna, presentà la renúncia al cobrament dels delmes, censos i drets del duc de Medinaceli dels termes de Miralles i Sant Magí de Rocamora. En aquest cas, com en l'anterior, Salat manifestà que això corresponia a l'apoderat general, i exigí que mentrestant prosseguís la recaptació dels

61. Sobre la qüestió de l'arrendament del cobrament de drets feudals, vegeu P. VILAR: *Catalunya dins l'Espanya moderna...* Volum III, Barcelona, Edicions 62, 1966, p. 485-549, i sobre el col·lapse de la seva recaptació a partir d'aquest esdeveniment, J. FONTANA: *La quiebra de la monarquía absoluta, 1814-1820. (La crisis del Antiguo régimen en España)*, Barcelona, Ariel, 1971, p. 159-167, i M. CAMINAL, E. CANALES, À. SOLÀ i J. TORRAS: «Moviment de l'ingrés senyorial a Catalunya (1770-1835). Els arrendaments de la casa de Medinaceli», *Recerques*, 8 (1978), p. 51-72.
62. ACAN, fons Hospital d'Igualada, registre 77, «Exmo Sor [...] José Salat [...] representa...», còpia d'una instància adreçada al duc de Medinaceli datada a Barcelona el 12 d'abril de 1825.
63. ACAN, fons notarial, notari Antoni Matheu i Mora, Igualada, 18 de maig de 1809, folis 59v-60r.

drets.⁶⁴ El mateix dia, Ramon Ribas, comerciant de la vila, en nom propi i en el de Josep Antoni Alart, del comerç de Barcelona, digué que havia renunciat a l'arrendament del cobrament dels delmes, censos i drets del terme de la Llacuna. Josep Salat respongué també que no podia admetre la renúncia i que els arrendataris estaven obligats a prosseguir els cobraments.⁶⁵

Les responsabilitats de Josep Salat van augmentar en els propers mesos, perquè davant l'absència i la inoperància dels apoderats va ser designat «procurador substituido» del duc de Medinaceli i quedà obligat a intervenir en els afers dels arrendaments. El febrer de 1810, requerí a Josep Quintana, pagès de Miralles, sobre el fet que Josep Busquest, pagès de la Llacuna i arrendatari de Miralles i Rocamora, en ser preguntat sobre «lo que adeudaba» de la recaptació de 1808 i de 1809, «dixo que Vd se havia llevado de su granero o almacén de Sanromá ciento noventa y ocho quarteres y tres quarteres de varios granos del año mil ochocientos y ocho, baxo título de necesitarlo para los somatenes, y q[u]e Vd mismo havia recogido los diezmos pertenecientes a SE en el término de Miralles y en el de Rocamora o St Magín por el año mil ochocientos y nueve...». Li demanà que justificqués aquestes actuacions abans d'emprendre les accions legals pertinents.⁶⁶ L'interpel·lat contestà d'immediat al·legant que «el dia tres de enero del año mil ochocientos nueve entraron los franceses y se apoderaron entre otras casas la de St Romà en la que se encontraba una porción de grano en el almacén o botiga. Y encontrándose el respondiente capitán de somatén en Miralles y destinado en aquel punto y estando herido en su casa, los individuos de su somatén antes de desamparar aquel punto después de mucho resistencia se apoderaron del grano que havia en dicha botiga [...] y encontraron sesenta y cinco quarteras...». Pel que fa a la presumpta recaptació dels delmes, el 1809 Quintana afegí que l'arrendatari Busquest «no confeso la verdad en decir q[u]e el respondiente haya recogido algún grano de diezmo en Miralles ni en St Magín, si que de Miralles dicho Busquest se llevó la maior parte de los granos en la Llacuna y casa desmera, el vino, cordero y quistia y parte de las gallinas todo el año de mil ochocientos ocho...». I que pel que fa al gra, que «por instancia de Busquest y del Sr Corregidor de Vilafranca estando aposentadas las tropas en la Llacuna mandaron llevar

64. ACAN, fons notarial, notari Anton Matheu i Mora, Igualada, 20 de maig de 1809, folis 62r-63r.

65. ACAN, fons notarial, notari Antoni Matheu i Mora, Igualada, 20 d'agost de 1809, folis 61v-62v.

66. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 3 de febrer de 1810, folis 21v-22v.

treinta quarteras de harina como consta de recibo y dichas tropas gastaron diez quarteras en el lugar de Miralles como también consta en recibo y del restante grano se alimentaron los del somatén de Miralles...». ⁶⁷

El cobrament dels arrendaments seguí col·lapsat durant els mesos posteriors. El juny, el causídic Esteve Carbacer notificà al comerciant Ramon Ribas —arrendatari juntament amb Josep A. Alart de la recaptació del, delmes, censos, quísties i altres rèdits de la vila i terme de la Llacuna per 2.375 lliures anuals durant un quadrienni— que havien vençut i no havia pagat les anualitats de 1808 i 1809. ⁶⁸ La resposta de Ribas va ser que ell no era el signant del contracte d'arrendament. ⁶⁹ L'administració ducal li recordà que havia estat «encargado de la recaudación de los diezmos, censos, quistias y réditos pertenecientes al Exmo Sor duque de Medinaceli en la villa y término de la Llacuna en muchos años y particular[ment]e...» durant els anys de 1808, 1809 i 1810; que havia reconegut a Josep Salat «d[ic]ha calidad de recaudador y expresam[ent]e la de socio por mitad en el arriendo...»; i que, malgrat que hagués rebut les collites de 1808 i 1809 «por los regidores de la Llacuna que a instancia y con dirección de vm la collectaron...», no havia pagat res aprofitant-se així «de las calamidades públicas p[ar]a enriquecerse...». I quedà advertit que, si no pagava, seria encausat judicialment. ⁷⁰ Tot i això, Ribas seguí resistint i manifestà que «el colector o recaudador no es mas que un persona deputada por el arrendatario para recaudar los frutos que siempre se hallan a la libre disposición del arrendatario, y finida la recaudación queda concluido el oficio de colector...». Per tant, refusà la demanda per improcedent. ⁷¹

Les resistències dels pobles al pagament de tota mena de prestacions feudals es van multiplicar a partir que es va tenir notícia del decret d'abolició del règim senyorial promulgat per les Corts de Cadis el 6 d'agost de 1811. L'octubre de 1811, Josep Salat es veié obligat a requerir Josep Torrents, moliner de la Pobla; Ginés Dallés, veí del mateix poble, i Marià Torrents, pagès de Montbui, arrendataris per la collita de 1811 de «todos

67. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 4 de febrer de 1810, folis 22v-23r.

68. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 27 de juny de 1810, folis 178v-179v.

69. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 20 de juny de 1810, foli 179r.

70. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 27 de juny de 1810, folis 180v-181r.

71. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 2 de juliol de 1810, folis 182r-183r.

los diezmos y todos los censos (excepto los laudemios y censos de Rocamora), frutos y quistias...» de la Llacuna, Miralles, Rocamora, Carme i Fillol pel preu de 3.100 lliures i 10 quarteres de blat. Els expressats arrendadors van pagar 2.000 lliures d'entrada, però no la part restant, «sin embargo de habérsela pedido y haber venido a término el plazo concedido para su pago...». Es diu que es tractava d'un darrer avís abans «de acudir a donde corresponda...». ⁷² Uns dies després, el causídic Esteve Carbacer notificà a l'ajuntament del lloc de Pontils que «queda debiendo [...] tres anualidades de quistia...» a raó de 75 lliures anuals, «qual tributo exigen Vms de los vecinos por vía de reparto, y sin embargo de haber cobrado siempre el Exmo Sr Duque aquel tributo [...] de tiempo inmemorial [...] ahora se resisten a satisfacerlas...». Es recorda, a més, que «los mismos regidores antecesores de Vms en nombre y representación del común mediante juramento han confesado [...] en los apeos...». ⁷³ El mateix dia es va requerir també a l'ajuntament de Pontils, perquè segons manifestava el col·lector del duc, Ignasi Soler, pagès, els veïns s'havien negat a pagar el delme «sin motivo ni causa...», i es recordà que es tractava d'un dret «tan sagrado que siempre han respetado en todas edades, y los vínculos de la religión obliga a satisfacerlos con la maior escrupulosidad...». Es comminà el batlle i el regidor degà a pagar abans de recórrer a l'Audiència. ⁷⁴ Tot seguit, es feu un altre requeriment al mateix Ignasi Soler arran que els regidors de Santa Perpètua havien recaptat «todo el rediezmo y censos pertenecientes a la cosecha de este año que pertenece al Exmo Sor duque...» i es negaven a lliurar-lo. ⁷⁵ Malgrat el desgavell, la casa de Medinaceli persistí en l'intent de cobrar el que es pogués dels drets feudals que s'havien recaptat des de temps ancestrals. El gener de 1813, Josep Salat formalitzà un contracte amb Genís Vallès —negociant de la Pobla de Claramunt— «y demás companys» per ocupar-se del cobrament «dels delmes y censos que en aquell any (1811) debía percibir...» el duc dels termes de la Llacuna, Miralles i Rocamora i Carme i Fillol, i signà àpoca conforme havia rebut 650 lliures d'entrada. ⁷⁶

72. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 26 d'octubre de 1811, folis 180v-181r.

73. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 30 d'octubre de 1811, folis 185r-186v.

74. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 30 d'octubre de 1811, folis 186r-187v.

75. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 30 d'octubre de 1811, folis 187r-v.

76. ACAN, fons notarial, Josep Mas i Torelló, Igualada, 5 de gener de 1813, folis 3v-r.

Taula 1. Import recaptat de lluïsmes als senyorius de la Conca d'Òdena i baronia de la Llacuna del duc de Medinaceli i remuneració obtinguda per Josep Salat per fer-ne el cobrament (en lliures)

	Total recaptat	Participació J. Salat (12,5 %)
1802	400,00	50,00
1803	1.217,36	152,17
1804	936,21	117,02
1805	61,95	7,74
1806	152,17	19,02
1807	328,69	41,08
1808	84,47	10,55
1809	103,98	12,99
1810	2.087,58	260,94
1811	2.165,30	270,62
1812	837,07	104,63
1813	1.069,08	133,63
1814	1.049,77	131,22
1815	2.033,58	254,19
1816	1.233,21	154,15
1817	1.267,03	158,37
1818	1.134,29	141,78
1819	1.050,13	131,26
1820	309,98	38,74

Font: ACAN, Fons Hospital d'Igualada, registre 77, *Salat*, llibre de manuscrits relligats.

Una altra de les obligacions que Josep Salat assumí arran de la seva relació contractual amb la casa de Medinaceli va ser la recaptació dels lluïsmes —un gravamen sobre la transacció de tota mena d'immobles equivalent al 22,5 % del preu escriturat— als senyorius de la Conca d'Òdena i de la baronia de la Llacuna. El cobrament d'aquesta càrrega requeria disposar d'informadors als pobles i visitar, de manera sovintejada, les notaries de la comarca i de comarques veïnes per adquirir informació del preu de les compravendes. Exigia, per tant, força dedicació. Per evitar actituds negligents, els responsables del seu cobrament rebien una participació de la vuitena part (el 12,5 %) de l'import total recaptat (taula 1). La sèrie dels cobraments

Foto 3. Una de les pàgines del manuscrit on Josep Salat anotava la recaptació en concepte de lluïsmes feta per compte del duc de Medinaceli

Cuenta del D. D. J. Salat para su l. de las Baxonias de la Conca de Odena, y de la Nocuna, y demas anexas del Exmo. Sr. Duque de Medinaceli presentada à su Contador Sr. Sr. Ant.º Turmaso de los meses de Febro, Marzo, y Abril de este año 1811. relativa al cobro y recaudacion de lluïsmos con su cargo y data como sigue.

Cargo.

El cargo tres libras siete sueldos seis din.º por el huïsmo adeudado por la venta perpetua firmada por Juan.º de Aris Pasqual hab.º del lugar de Casme à favor de Juan Galceran Carpintero del mismo lugar de un pedazo de tierra huïsmo de dos cantares de sembradura poco mas o menos situado en el termino de dho lugar de Casme por el precio de quinze libras, segun la C.º.ª recibida en poder de Agustin Vilades C.º.ª de Igualada à 6.º de Mayo del 806. Son 30t 7φ 6

Firma 12φ 3.

El veinte y tres libras por el huïsmo adeudado por la permuta firmada por Magin y Juan.º Memany padre e hijo de termino de Orpi del dco de reverendicar de una casa y heredad en entruïsmo termino, con otra casa situada en la plaza de Villanueva del Camiso à favor de Jose Vilay Ribà segun la C.º.ª recibida en poder de Ant.º Malheur y Moxa C.º.ª de Igualada à 10 febrero del 806. Son 23tt

Firma 12φ 3.

El ochenta libras por el medio huïsmo adeudado por la venta al quitar firmada por Jaspaz Aquileza de las Roviras à favor de Valenti Vilades hab.º de la ciudad de las parras el pueblo de algunas piezas de tierra situada en el termino de Odena por el precio de sett.º diez y nueve libras diez y nueve sueldos tres din.º segun la C.º.ª recibida en poder de Juan Copi-laxo C.º.ª de Igualada en 21 Junio del 810. Son 80tt

Firma 12φ 3.

Font:ACAN, fons Hospital d'Igualada, registre 77, Salat (manuscrit).

que va fer J. Salat entre el 1802 i el 1820 evidencia que la recaptació va caure entre 1804 i 1809; assolí els màxims durant el bienni de 1810-11; es mantingué en un nivell relativament elevat entre 1812 i 1819; i experimentà un col·lapse el 1820. Possiblement, el moviment va venir determinat, sobretot, per les oscil·lacions de les transaccions, però de tota manera sorprèn l'acusada alça de 1810-11 i l'alta recaptació del període 1813-19. Per tant, no podem excloure del tot que això estigués, en alguna mesura, influït per

l'existència d'una certa «reacció senyorial», suscitada arran de les resistències als pagaments de tota mena de càrregues feudals aparegudes amb el començament (o des d'abans) de la guerra del Francès.

Hi ha indicis que hi va haver unes tals resistències. Per exemple, el maig de 1818, Josep Salat va requerir els pare i fill Magí i Bernat Borràs que havien adquirit una vinya a rabassa morta situada el Pla de la Torra, terme d'Òdena, argumentant que el duc de Medinaceli acreditava «el laudemio correspond[ient]e por ser d[ic]ha finca baxo dominio directo...», i avisà que per cobrar-lo s'exercirien «todos los medios y remedios...». ⁷⁷ Els demandats van replicar que: «es bien extraño que el apoderado requeriente afecte ignorar la práctica inconcusa e inmemorial no solo en el término de Ódena si también el de Montbuy y otras de no pagarse laudemios por concesiones de tierras a primeras zepas [...] que si bien en el término de Ódena era costumbre pagar diez y ocho reales por cada jornal en semejantes concesiones, ni aún estos diez y ocho reales se han jamás exigido...». Van afegir que els estranyava també «que entre millares de jornales de tierra que en el térm[in]o de Ódena se hallan concedidos por d[ic]ho estilo haya callado siempre el apoderado requeriente y no haya pedido laudemios dirigiéndose a[h]ora contra los respondientes por creherlos faltos de medios para seguir un pleito...». Per acabar, advertiren si persistia tal demanda «dexaran la rabassa morta quedando la finca hierma de lo que resultara que no dará frutos y no cobrara el dicho Exmo Sor diezmos por ella ni el Rdo párroco de Ódena, primicias...». ⁷⁸ L'afany recaptador d'aquest dret durant aquests anys determinà que àdhuc sorgissin contenciosos entre els seus receptors. El febrer de 1819, Josep Salat va interposar recurs contra un auto que atorgà el cobrament d'un lluïsmes per a la compravenda d'una vinya al prevere Segimon Costa «y se le despoja de este derecho a mi I[lus]tre Principal...» el duc de Medinaceli. ⁷⁹ L'esmentada apel·lació va ser desestimada per l'Audiència. ⁸⁰

77. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 17 de maig de 1818, folis 63v-64v.

78. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 17 de maig de 1818, folis 65v-66r.

79. ACAN, fons notarial, notari Josep Mas i Torelló, Igualada, 6 de febrer de 1819, foli 135r.

80. ACAN, fons notarial, notari Francesc Raurés i Capdevila, Igualada, 15 de maig de 1819, folis 29v-30r.

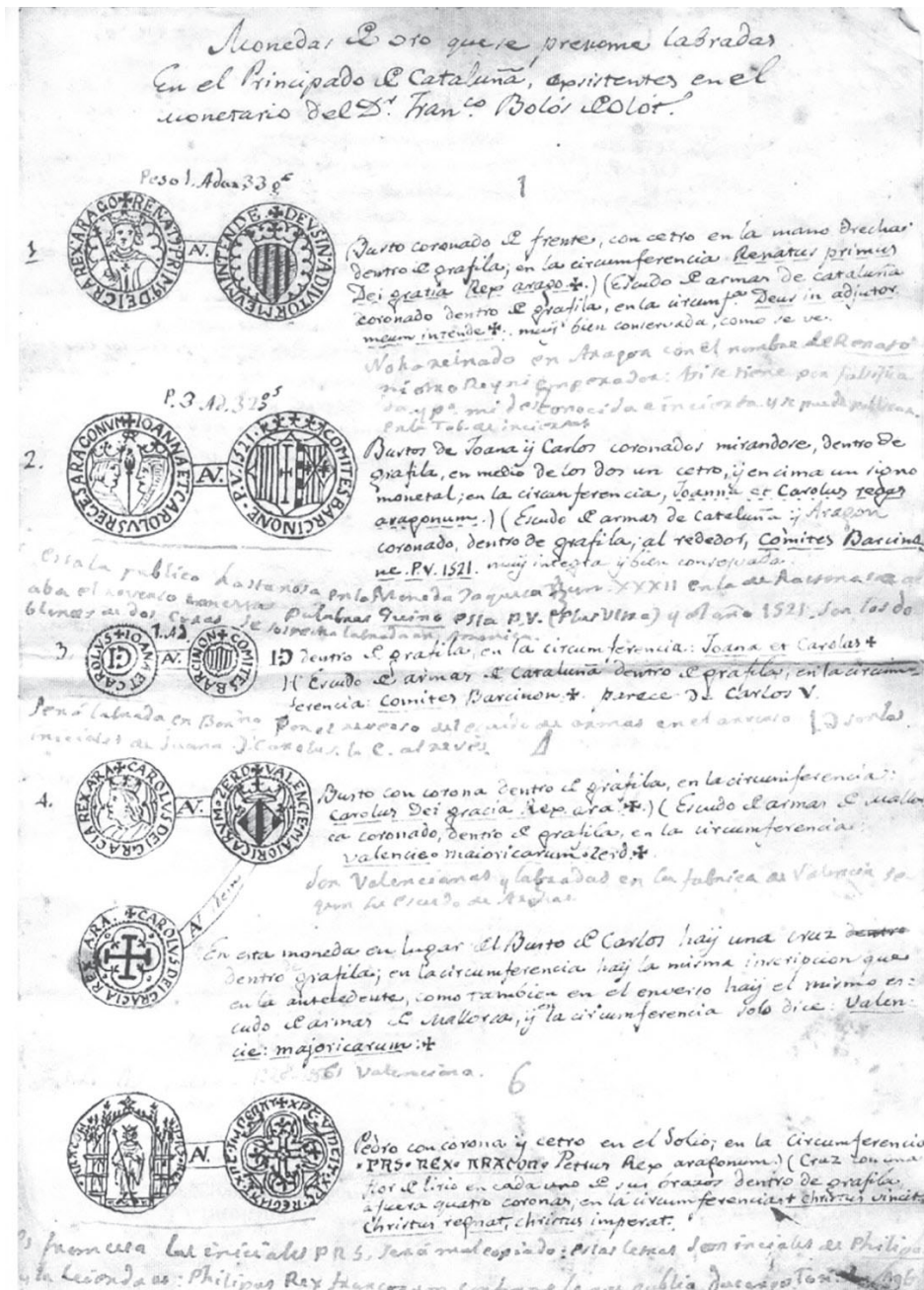
LA PUBLICACIÓ DEL TRATADO...

El que sabem de la trajectòria de Josep Salat suggereix que els seus treballs com a jurista i els anys al servei del duc de Medinaceli van ser suficients per garantir-li la subsistència sense que li exigissin excessiva dedicació. Li quedà temps lliure, que emprà: «En medio de todos estos destinos no dejé el estudio a las buenas letras, y en visita de archivos y documentos».⁸¹ La seva llarga i intensa tasca investigadora possibilità, finalment, la publicació, el 1818, del seu excepcional *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña con instrumentos justificativos*. L'esmentada obra evidencia que va ser un gran erudit, que dedicà molts anys a la lectura d'obres d'història, economia, numismàtica..., moltes de les quals no eren accessibles a Igualada i possiblement tampoc a Cervera. En l'esmentada publicació evidencia que coneixia les obres d'economia política d'Adam Smith; *Investigación...*, de J-B Say; *Traité...*, del químic J-A Chaptal; *Elements...*, o la del políticòleg J.F. von Bielfeld, *Instituciones políticas...* Era, a més, un profund coneixedor de moltes de les més rellevants obres d'història general i econòmica publicades fins llavors, com les de Juan de Mariana, *Historia de España...*(1601); William Bowles, *Introducción a la historia natural...*(1775); L. A. Muratori, *Antiquitates...* (1738-43); Narcís Feliu de la Peña, *Anales...*(1709), J. F. de Masdeu, *Historia crítica...* (1783); Jaume Finestres, *Historia [...] de Poblet...* (1756); Jerónimo de Ustáriz, *Theoria...* (1724); Ignacio de Asso, *Historia [...] de Aragón...* (1798), J. Sempere Guarinos, *Historia del lujo...* (1788), Antoni de Capmany, *Memorias históricas...* (1779-92); Jaume Caresmar, *Disertación històrica...* (1780), Jerónimo de Zurita, *Anales...* (1562-80); Francisco Diago, *Historia de los [...] condes de Barcelona...* (1603); José de Cadalso, *Cartas marruecas...* (1789); Francisco Martínez Marina. *Teoría de las Cortes...* (1813)... Tenia també un coneixement molt ampli de les publicacions existents en el camp de la numismàtica i cita, entre altres, les de J. J. Barthélemy, *Oeuvres diverses...* (1798); Enrique Flórez, *Medallas...* (1773), Juan de Lastanosa, *Tratado...* (1681); José García Caballero, *Breve cotejo...* (1731).

La seva recerca també posa de manifest que passà llargues temporades en diversos arxius eclesiàstics i institucionals del país dedicat a la recopilació d'informació i a la transcripció de documentació sobre la producció i la

81. ACAN, Fons Hospital d'Igualada, registre 77, «Exmo Sor [...] José Salat [...] vecino de la ciudad de Barcelona con la más profunda veneración puesto a los pies de VE representa...», còpia d'una instància adreçada al duc de Medinaceli, datada a Barcelona el 12 d'abril de 1825.

Foto 4. Pàgina dels apunts de Josep Salat sobre les monedes del monetari de Francesc Bolós, d'Olot

Font: BAABLI, Josep Salat Mora, Tomo tercero de las monedas, signatura 3-III-8, unitat de catalogació 259, arxivador 51 (documentació annexa).

circulació monetària a Catalunya. Paral·lelament, visità les col·leccions numismàtiques que posseïen el benedictí Manuel Blanco, a Montserrat; el regidor vitalici de Barcelona Josep Maria de Cabanes; l'acadèmic Antonio Elias Sicardo; el convent dels Pares Franciscans de Tarragona, dipositari de la col·lecció del canonge Ramon Foguet; el coronel Enrique García de la

Foto 5. Portada del *Tratado...* de Josep Salat publicat el 1818

TRATADO
DE
LAS MONEDAS LABRADAS
EN EL
PRINCIPADO DE CATALUÑA
CON
INSTRUMENTOS JUSTIFICATIVOS.
POR EL DOCTOR DON JOSEF SALAT.
TOMO I.

BARCELONA:
EN LA IMPRENTA DE D. ANTONIO BRUSI IMPRESOR DE CÁMARA DE S. M.
AÑO 1818.

Huerta, resident a Barcelona; el pare agustinià Juan Izquierdo; el canonge premonstratès de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes Jaume Pascual; el barcelonès Jaume Salvador, herència del seu avi; el tinent general governador de Barcelona, marquès de Vallesantoro...⁸²

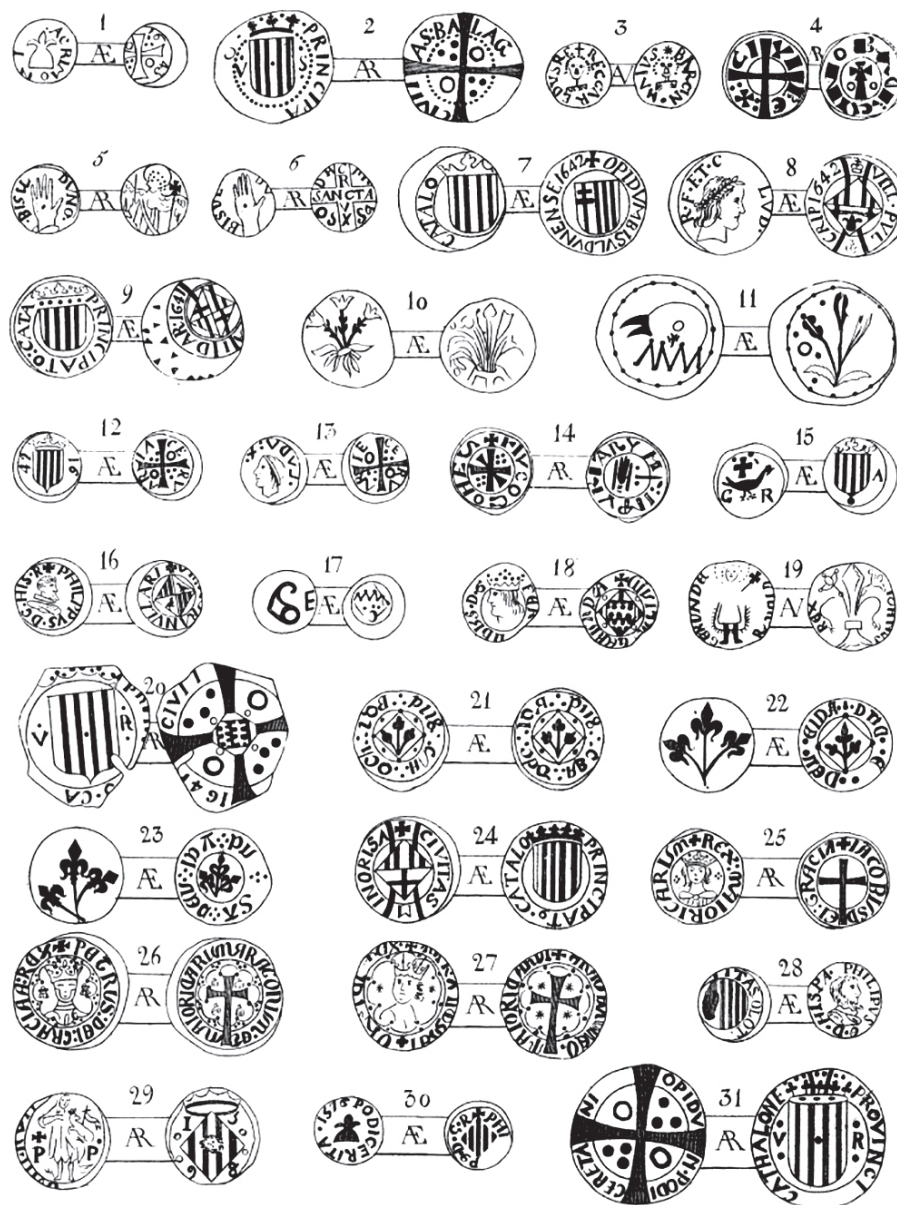
82. Per a una informació més àmplia sobre els col·leccionistes i les col·leccions numismàtiques existents a Catalunya en aquesta època, vegeu els estudis d'Albert ESTRADA-RIUS: «El col·leccionisme numismàtic en l'obra de Josep Salat» i «Monetaris i col·leccionistes catalans a l'entorn del 1800», a M. CAMPO, A. ESTRADA-RIUS *et al.* (ed.): *Cinc segles de numismàtica catalana...*, p. 47-51 i p. 52-56.

El *Tratado...* de Josep Salat es divideix en dos volums. En el primer, exposa, successivament, un recull de referències sobre la producció de metalls preciosos a Catalunya; els orígens i el nombre de seques que han existit al país; el tall, el pes i la llei de les monedes encunyades; les característiques facials de l'anvers i del revers de les encunyacions efectuades; la legislació promulgada a tal efecte i la producció monetària dels comtes catalans, dels reis d'Aragó i de la ciutat de Barcelona; les disposicions dictades per tal de perseguir el frau i la falsificació... El segon volum (*Colección...*) inclou la transcripció d'un centenar de privilegis, pragmàtiques, bans, cartes i altra documentació relativa a la fabricació i a la circulació monetària a Catalunya. A manera d'apèndix, hi va afegir una quarantena més de transcripcions documentals.

El 1816, després de més de trenta anys de recerca —residint entre 1785 i 1802 a Cervera i, posteriorment, a Igualada—, l'expressada obra estava acabada. El cost de la seva edició depassava la relativament modesta capacitat econòmica del seu autor i no resultava assumible —malgrat la seva inqüestionable rellevància— per cap editor, atès que s'inferia que només interessaria a un públic molt limitat. En aquest atzucac, era, doncs, indispensable recórrer al mecenatge, i Josep Salat pensà en el seu patró el duc de Medinaceli. En qualitat de «p[rocurad]or patrimonial de los estados de la Conca de Òdena y la Llacuna...», s'adreçà al duc de Medinaceli —llavors Luis Joaquín Fernández de Córdoba y Benavides— exposant que «de muchos años que se ha ocupado en recopilar memorias de archivos públicos y privados, con la lectura de códices [...] y vista de monetarios ha formado una colección de diplomas y monedas inéditas propias del Principado de Cataluña...», i que «entre la multitud de las monedas que se publican...» hi havia les «labradas en el ducado de Cardona y condado de Empúries...». Tot seguit, precisà que la «indigencia del exponente no le permite publicar por entero aquella obra [...] necesita de auxilios para la edición y para dicho efecto recurre al amparo de V.E. ...», i acaba demanant «rendidam[en]te se digne concederle algun auxilio para la indicada edición...». ⁸³ Ignorem si aquesta casa ducal atorgà algun ajut per fer possible l'edició del llibre. Tanmateix, Josep Salat dedicà l'obra a Luis Maria Fernández de Córdoba manifestant que «esta obra de las monedas labradas en el principado de Cataluña...» evidenciava «la mayor antigüedad de las casa de VE; de cuyo árbol genealógico descuellan las ramas en este principado en la antigua casa de

83. Biblioteca de Catalunya (BC), Manuscrits, signatura Ms 427, *Salat. Tratado de las monedas de Cataluña*, vol I, folis 367-372, documentació relligada al final del manuscrit.

Foto 6. Una de les làmines que il·lustren el *Tratado...* de Josep Salat

Cardona...».⁸⁴ El que resulta força sorprenent és que Luis Maria feia anys que era traspassat, la qual cosa fa que sigui, si més no, dubtós que el seu fill Luis Joaquín Fernández de Córdoba se sentís obligat a assumir el cost d'edició del llibre, que es va imprimir a Barcelona als tòrculs d'Antoni Brusi el 1818. Per tant, és una incògnita qui va contribuir a finançar l'edició d'aquesta obra, i també fins a quin punt la va haver d'assumir el mateix autor.

En la introducció, l'autor assenyala que l'obra tractava d'una matèria

84. J. SALAT: *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña...*, Tomo I, Barcelona, Antonio Brusi impresor, 1818, p. III-IV.

que «es de su naturaleza árida y seca...», però de cabdal importància per «ser la moneda el principal fundamento del comercio y de la industria...». ⁸⁵ En les seves pàgines, emfatitza sobretot «la necesidad de cimentar el sistema monetario con una exacta proporción del oro, plata y cobre, nivelando estas monedas con las que labran las naciones vecinas...». ⁸⁶ És evident que amb l'expressada observació i amb la citació d'Smith que encapçala l'obra —«Deben guardar una exacta proporción los metales acuñados...»—, Josep Salat no volia només advertir el lector sobre la importància de la matèria, sinó també que els errors de «proporció» i «nivellament» podien causar (per efecte de la llei de Gresham) notables pertorbacions sobre els preus, el tipus d'interès i, en definitiva, l'estabilitat de l'economia en el seu conjunt. En el curs de la seva investigació, havia pogut copsar les torbacions causades en diferents èpoques pels desgavells monetaris, la qual cosa el portà a afirmar que aquests «son los motivos que me han excitado a publicar las presentes noticias, señalando las principales causas que ocasionaron la alteración de la moneda; se notan las principales épocas de su reforma, indicándose las leyes, providencias y bandos que se han expedido para su arreglo...». ⁸⁷

JUBILACIÓ I TRASLLAT A BARCELONA

Mentre preparava la publicació del llibre, el gener de 1817 en «cumplimiento de la orden de S.M. que manda que se muden todos los años los Regidores de este Principado; S.E. y Real Acuerdo ha elegido i nombrado por Regidores de la villa y término de Igualada [...] a Dn José Salat, abogado en orden primero [...] que han de servir por el término de tres años...». ⁸⁸ En l'acte de constitució del nou ajuntament igualadí, l'alcalde major exhibí «los títulos de nombramiento de bayle a favor de Josef Fàbregas y Palmés, carbonero, y de regidores decano y sexto a favor de Josef Salat, abogado, y de Joaquín Fontanet, confitero...», i Salat manifestà «que se reserva el d[e]r[ech]o para exponer a SE se sirva exonerarle del cargo...». ⁸⁹ En cas que

85. SALAT: *Tratado de las monedas labradas...*, p. IX.

86. SALAT: *Tratado de las monedas labradas...*, p. IX.

87. SALAT: *Tratado de las monedas labradas...*, p. X-XI.

88. ACAN, AMI 1139, *Registros de 1817-1818*, «Don Francisco Ribas escribano principal y de gobierno de la Real Audiencia del Principado de Cataluña [...] Certifico...», Barcelona, 20 de gener de 1817.

89. ACAN, AMI 1139, *Registros de 1817-1818*, reunió consistorial celebrada el 4 de febrer de 1817. L'expressat ajuntament fou constituït per Joan Esteve Anglada i Torrents, alcalde major, president; Josep Fàbregas Palmes, batlle; Josep Salat, regidor degà; Antoni

hagués presentat una sol·licitud de dimissió, aquesta va ser desestimada. Els temps no eren pas massa tranquils —atesa la profunda crisi que patia el règim de la monarquia absoluta—, però exercí de regidor degà durant un trienni sense, sembla, que passés gaires dificultats. Finalment, el 21 de gener de 1820 —quan el general Riego portava ja setmanes aixecat contra l'absolutisme i a les vigílies de produir-se la Revolució liberal de 1820— va ser rellevat en el càrrec pel també advocat Antoni de Requesens.⁹⁰

Paral·lelament, seguí exercint les tasques pròpies de procurador del duc de Medinaceli i, sobretot, cobrant els lluïsmes en aquelles poblacions de la comarca que eren senyoriu de l'esmentada casa. Ja feia unes dècades que el cobrament de tota mena de prestacions feudals topava amb resistències, però amb l'esclat de la Revolució de 1820 i la implantació del règim liberal experimentà una nova davallada.⁹¹ El desembre de 1820, Josep Salat anotà: «No se ha cobrado ningún laudemio ni se ha remitido a la contad[urí]a ninguna escr[itur]a con motivo de la publicación de la constitución y de la celebración de Cortes [...] equivocadam[en]te se resisten a pagar laud[emio]s y aun el diezmo y todo es una confusión contra los señores jurisdiccionales...».⁹² En aquest context d'enrarament de la situació política i d'increment de la confrontació social, decidí demanar la «jubilación del empleo de pro[curado]r patrim[onia]l...» amb la meitat del sou (equivalent a 100 lliures), petició que li fou concedida l'11 d'abril de 1822.⁹³

En el decurs dels següents mesos, Josep Salat i la seva muller van traslladar llur residència a la ciutat de Barcelona. Una determinació que possiblement no sigui aliena al fet que la publicació del *Tratado...* impliqués que assolís un ple reconeixement en les instàncies acadèmiques del país, exemplificat amb el fet que el 1822 va ser nomenat membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres. La casa que habitaven del carrer del Roser, d'Igualada, quedà buida momentàniament, fins que l'abril de 1823 va ser cedida en arrendament al notari Anton Fortuny. La cessió es feu «per lo termini de quatre anys a lo menos...». Es precisà que comprenia «lo primer pis, jardí y

Coca, Francesc Antoni Aguilera, Bartomeu Carles Bou, Josep Guixà i Joaquim Fontanet, regidors, Miguel Castells, diputat; Fèlix de Batlle Tarragona, procurador síndic general; i Antoni Ratera, síndic personer.

90. ACAN, AMI 1140, *Registres de 1819-1820*, «En la villa de Igualada a veinte y uno de Febrero de mil ochocientos veinte convocados y congregados los Sres que componen el [...] Ayuntamiento...».

91. M. CAMINAL, E. CANALES, À. SOLÀ i J. TORRAS: «Moviment de l'ingrés senyorial a Catalunya (1770-1835)...», p. 56-62.

92. ACAN, Fons Hospital d'Igualada, registre 77, *Salat*, llibre de manuscrits relligats.

93. ACAN, Fons Hospital d'Igualada, registre 77, *Salat*, llibre de manuscrits relligats.

demés baixos ab salador en lo alt de la casa, tarrat per estendrer o solear la roba y lo seller...» i que el llogater hauria de «donar trànsit per la porta y escala principal a la família de Salat per a pujar y baixar del segon pis, però no a ninguna altre família a qui tal vegada se lloguia est, la cual en tal cas deguia pujar per altre escala y porta...». El preu del lloguer s'establí en 100 lliures anuals, i l'arrendatari quedà obligat, a més, a «encarregar-se de recullir los demés lloguers dels altres llogaters de casas de Salat y de son hortolà y remetre-los a dit señor sempre que est lo avisia per asò, sens cobrar per esto estipendi algun...».⁹⁴

Els nouvinguts a Barcelona es van allotjar al primer pis d'una casa situada davant de l'església de l'Hospital, que el juny de 1823, Josep Salat comprà a carta de gràcia a Francesc Tàpies. En l'esmentada adquisició i en algunes obres per millorar les condicions d'habitabilitat de l'immoble, va invertir 1.900 lliures.⁹⁵ El seu trasllat a la capital li proporcionà, sens dubte, les relacions intel·lectuals i socials que ambicionava, però aviat descobrí que la seva modesta pensió i les rendes obtingudes del seu migrat patrimoni i del de la seva muller eren insuficients per sostenir el nivell de vida que exigia la seva estada a la capital. Per tractar de solucionar-ho, optà per tornar a recórrer al duc de Medinaceli. El juny de 1824, li exposà que l'import de la pensió que rebia «es muy corto para poder el exponente mantenerse...» i sol·licità «continuar el servicio de la casa en el archivo...». Expressà, a més, que podia ser útil en aquest càrrec «por los conocimientos de diplomas y documentos antiguos como lo acredita la obra que a dado a la luz pública dedicada a VE de las medallas labradas en Cataluña con instrumentos justificativos, que todavía he añadido un suplemento que forma otro tomo...», els quals havien estat reconeguts recentment per la Real Academia de la Historia que «acaba de admitirle por socio correspondiente de la misma...».⁹⁶ Pel que sembla, la seva demanda no va rebre resposta. Tanmateix, no solament hi insistí, sinó que formulà una altra petició. L'abril de 1825, s'adreçà de nou a Luis Joaquín Fernández de Córdoba y

94. AHSCSP, Josep Salat, registre 19432, «Actes ab quals lo D. D. Joseph Salat lloga a D. Anton Fortuny y ab los que est accepta la casa de dit señor Salat que té y poseheix en la villa de Igualada y carrer del Roser...», contracte signat el 18 de març de 1823.

95. AHSCSP, Josep Salat, registre 19432, «D. José Salat natural de la ciudad de Cervera...», informe datat a Igualada, el 28 setembre de 1842 i signat pels administradors de l'hospital de la vila Antoni Franch i Monros, Josep Galcerán i Tomás Borrás. La compra va tenir lloc el 7 de juny de 1823.

96. ACAN, Fons Hospital d'Igualada, registre 77, «Exmo Sor: Dn José Salat...», còpia d'una instància adreçada al duc de Medinaceli, datada a Barcelona el 9 de juny de 1824.

Benavides recordant-li que durant els molts anys que havia estat al servei de la casa de Medinaceli:⁹⁷

«no dejé el estudio a las buenas letras, y en visita de archivos y documentos he publicado e impreso la obra en 2 tomos de foleo sobre las medallas de Cataluña [...], y ahora tiene preparada para la prensa un 3 tomo, que por falta de caudales no puede publicarlo. Por la lectura del segundo volumen de dicha obra se ve los conocimientos y trabajos que ha hecho en los archivos en la lectura [...] de diplomas y documentos, y deseando emplearse en el arreglo del archivo de VE que tanto se necesita por hallarse trastornado por lo que ha sucedido en la guerra de la independencia porque se hallaron consumidos dichos documentos por haberse ocultado en parage húmedo que es una lástima del modo que se hallan.

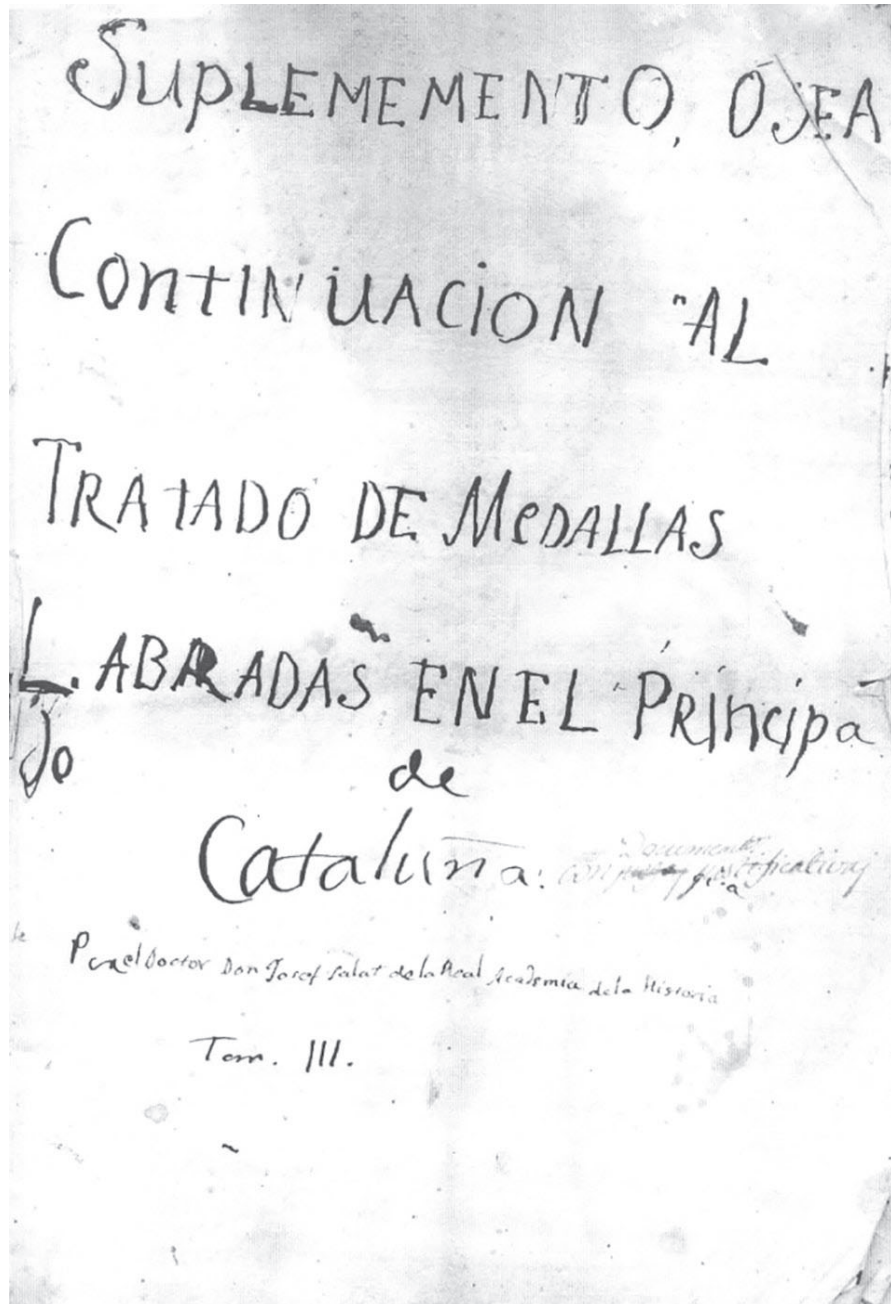
Aunque mi edad pasa de los sesenta años todavía me hallo expedito [...] [y] desearía acabar mi vida en el servicio de la casa [...]. Rendidam[en]te sup[lic]a a VE se sirva disponer se pague lo que se me debe por la adm[inistraci]ón de las ventas en la guerra de la independencia definiendo dichas cuentas; se me conceda un auxilio para la edición del tercer tomo de medallas y un situado de seis mil reales al año cuidando del arreglo del archivo con una plaza preeminente gozando como los demás dependientes de habitación de casa y médico, cirujano y medicinas como los demás dependientes...»

No tenim notícia que aconseguís el càrrec que ambicionava i, molt probablement, la seva demanda va ser desatesa. El que sabem és que no aconseguí cap mena de finançament per editar el tercer volum de la seva recerca sobre la moneda catalana. L'esmentat volum —que finalment va romandre inèdit— havia de portar per títol *Suplemento o sea continuación del Tratado de Medallas labradas en el Principado de Cataluña...*⁹⁸ Joaquim Botet i Sisó en feu una acurada descripció en la qual evidenciava que va ser elaborat amb nous materials obtinguts del coneixement d'altres col·leccions numismàtiques —les de Jaume Ripoll, canonge de Vic; Jaume Roig, catedràtic a Cervera; Francesc Bolós, farmacèutic; i Francesc Bacardit, canonge de Tortosa— i de documentació obtinguda en la consulta de nous arxius. L'expressat manuscrit s'articula en sis làmines en les quals hi

97. ACAN, Fons Hospital d'Igualada, registre 77, «Exmo Sor [...] José Salat [...] vecino de la ciudad de Barcelona con la más profunda veneración puesto a los pies de VE representa...», còpia d'una instància adreçada al duc de Medinaceli, datada a Barcelona el 12 d'abril de 1825.

98. Biblioteca i Arxiu Acadèmia de Bones Lletres (BAABLI), Josep Salat Mora, *Tomo tercero de las monedas*, signatura 3-III-8, unitat de catalogació 259, arxivador 51.

Foto 7. Portada del *Suplemento...* o volum tercer del *Tratado...* de Josep Salat que va quedar inèdit

Font: BAABLI, Josep Salat Mora, *Tomo tercero de las monedas*, signatura 3-III-8, unitat de catalogació 259, arxivador 51.

ha gravades un total de 256 monedes i medalles, que són descrites de manera sistemàtica; un aplec documental que conté la transcripció de 41 documents; i un opuscle dedicat a descriure un bon nombre de monedes i medalles encunyades al Regne de València. Encara que el manuscrit no es podia considerar acabat, segons Torres Amat, «estava en disposició de donar-se a

l'estampa...». En un extens comentari descriptiu, Botet i Sisó precisa que moltes de les peces descrites ja ho havien estat en el *Tratado...* i que el nombre d'errors de lectura de les monedes examinades era elevat. En aquest sentit, observa que: «L'estudi de les monedes és potser en aquest volum menys acurat que en lo primer y n'hi ha bastantes de mal llegides, lo que no deu atribuirse a imperícia de l'autor sinó a falta de vista, per la malaltia que sofrí en los últims anys de la seva vida...».⁹⁹ L'agost de 1824, per editar aquest *Suplemento...*, Josep Salat també havia demanat un ajut a la Junta de Comerç que consistia en l'adquisició d'un centenar d'exemplars. La demanda va merèixer una resposta favorable, però l'esmentada institució no va complir aquest compromís per manca de fons. El gener de 1827, reiterà la seva demanda i oferí, en aquesta ocasió, el lliurament del seu monetari en contrapartida, i tampoc no aconseguí que la Junta li fes cap avançament.¹⁰⁰

El 1829 amortitzà diversos censals que gravaven el modest patrimoni immobiliari que la seva dona havia heretat del seu pare. El febrer d'aquest any, redimí dos censals que havia acreditat Antoni Miquel Freixenet —prevere, rector de Miralles— per import de 300 lliures.¹⁰¹ Uns dies després, un altre d'acreditat per Joan Coronas —prevere, rector de Castellfolit del Boix— per 209 lliures.¹⁰² L'endemà, va fer efectives 120 lliures a Antoni Franch i Font, obtentor de la capellania de Sant Magí Màrtir, per amortitzar un altre censal.¹⁰³ I al cap de quatre dies, pagà altres 363 lliures al prevere Joaquim Bordas, vicari del poble de Carme, per la redempció d'un altre censal.¹⁰⁴ Posteriorment, el setembre, lliurà 502 lliures al prevere Francesc Fàbregas —procurador de la Comunitat de Preveres d'Igualada— destinades també a extingir un censal que gravava els béns de la seva muller.¹⁰⁵ Mentrestant, la seva malaltia ocular empitjorà fins a esdevenir gairebé cec. En aquesta situació, decidí, finalment, tornar a Igualada, on la seva dona hi tenia la família. Prèviament, el novembre d'aquest any, lliurà el seu monetari a la Junta de Comerç, el qual quedà dipositat, en principi, a Llotja.¹⁰⁶

99. BOTET I SISÓ: «Noticia del volum tercer...», p. 229-232.

100. BOTET I SISÓ: «Noticia del volum tercer...», p. 227-228.

101. ACAN, fons notarial, notari Vicenç Perramon, Igualada, 26 de febrer de 1819, folis 33r-34v.

102. ACAN, fons notarial, notari Vicenç Perramon, Igualada, 2 de març de 1829, folis 24r-35v.

103. ACAN, fons notarial, notari Anton Fortuny i Bergadà, Igualada, 3 de març de 1829, folis 32r-33r.

104. ACAN, fons notarial, notari Antoni Fortuny i Bergadà, Igualada, 7 de març de 1829, folis 37v-r.

105. ACAN, fons notarial, notari Antoni Fortuny i Bergadà, Igualada, 10 de setembre de 1829, folis 170v-171r.

106. BOTET I SISÓ: «Noticia del volum tercer...», p. 228.

ELS DOS DARRERS ANYS

En els darrers anys de la seva vida, Josep Salat es trobà en una situació de gairebé total invalidesa a causa de la ceguesa que patia. El juny de 1830, la seva muller, Francesca Matheu, concedí uns poders i manifestà que el seu marit no participà «en esta escritura por hallarse impedido físicamente e incapaz de tal intervención...».¹⁰⁷ L'abril de 1831, juntament amb la seva dona, en va concedir uns altres, i el notari precisà que «la Dª Franc[isc]a de su mano y por el D. José, que por su dolencia se halla imposibilitado de hacerlo, lo firma [...] uno de d[ic]hos testigos».¹⁰⁸ El seu traspass va tenir lloc pocs mesos després. El 3 de maig de 1832, el llibre d'òbits de la parròquia de Santa Maria d'Igualada consigna que havia estat enterrat al cementiri de la vila el «Dr Joseph Salat de Cervera marit de Dª Francisca Matheu de esta, cònj[ugu]es vehins de Igualada. Mori lo dia antes de edat setanta anys...».¹⁰⁹

El seu testament es diposità clos el gener de 1825 i es va obrir i llegir a Barcelona uns dies després de la seva mort.¹¹⁰ En ell disposà que fossin marmessors de les seves darreres voluntats la seva muller Francesca Matheu, la seva tia Rita Matheu, el seu germà Marià de Salat, el seu cunyat Ignasi Almirall, els seus nebots Vicenç Salat i Josep i Marià Almirall i el president de la Casa de la Caritat de Barcelona. Pel que fa al seu enterrament, advertí que «lo meu cos [,,] no sia enterrat fins se sentia lo fetor cadaverich [...]. Las exequias fúnebres sian regulars...». Llegà a la Reial Acadèmia de Bones Lletres, «de la qual me trobo individuo, las làminas de medallas de la obra q[u]e tinch publicada, q[u]e son en núm[er]o de catorze ditas làminas...» i, a més de les esmentades làmines, «los libros de autores catalans q[u]e no sian jurisconsults, i també los escrits en idioma català perq[u]è los conserva en una biblioteca esperant que altres de majors caudals faran lo mateix, y se tindrà un principi de biblioteca...». Els altres lli-

107. ACAN, fons notarial, notari Antoni Fortuny i Bergadà, Igualada, 19 de juny de 1830, folis 158v-r.

108. ACAN, fons notarial, notari Antoni Fortuny i Bergada, Igualada, 25 d'abril de 1831, folis 116v-r.

109. ACAN, API, *Libro de Óbitos de enero del año 1827 a enero de 1836*, registre 89, Igualada, 3 de maig de 1832, foli 161v.

110. ACAN, Fons Hospital d'Igualada, registre 77, «En la ciutat de Barcelona als set dies del mes de maig de mil vuit cents trenta dos...», còpia del testament atorgat per Josep Salat, publicat a requeriment de Bartomeu Carles, blanquer, veí de Barcelona, que va ser signat el 17 de gener de 1825 i dipositat en poder del notari Josep M. Vilar i Estruch, de Barcelona.

bres els deixà «al Dr J[ose]ph Almirall, mon nebot, q[u]e seran los de lleys...» i els «de devoció a la mia muller Fran[ces]ca...». Establí que la seva muller tingués «tot ple e integro usdefruit...» dels seus béns amb l'obligació de mantenir la seva tia Rita Matheu i que si es tornava a casar rebés 1.000 lliures i fos substituïda en l'usdefruit per l'esmentada Rita. I atès que no havia tingut descendència, designà hereu universal de tots els seus «altres béns mobles e immobles, haguts y per haber...» a l'Hospital de Pobres i Malalts de Barcelona.

Tot seguit, precisà que els esmentats béns consistien en: una casa al carrer del Roser, d'Igualada; una vinya, al terme d'Òdena; 3.000 lliures de crèdits sobre un hort propietat de la seva muller; 1.900 lliures que «poch més o menos» tenia al primer pis de la casa on vivia davant de l'Hospital, «com consta de la escr[itur]a de carta de gràcia, ab abono de obras y milloras rebut en poder de J[ose]ph Mª Vilar, notari de esta ciutat...»; i un increment de 1.000 lliures del llegat rebut del seu pare i 400 lliures del de la seva mare segons s'havia convingut amb el seu germà Marià de Salat. Per acabar, manifestà que tenia 5.000 lliures «en diner efectiu» i advertí que «si la mia mort no és prompta, és regular que las tinga esmersadas, o bé las tinga gastadas per ma subsistència...».

Posteriorment, la seva vídua, en qualitat d'usufructuària, va fer inventari dels béns deixats pel difunt. En el capítol d'immobles, només hi figuren la casa del carrer del Roser, d'Igualada—composta de diverses habitacions, part de les quals donaven al carrer de la Font Vella (Custiol)— i una vinya de dos jornals situada al terme d'Òdena, a tocar del camí de Calaf, que cultivava a parceria Martí Mercader, veí de la vila. Es consigna com un crèdit de 2.000 lliures sobre la casa de Baltasar Tàpies, ubicada al carrer Hospital de Barcelona, derivat de la inversió de 1.900 lliures en la compra del primer pis d'aquest immoble a carta de gràcia i de 520,96 lliures en la realització de diverses obres en aquell.¹¹¹ En el de crèdits es van enumerar: 700 lliures acreditades de la casa de Medinaceli per pensions de jubilació pendents de pagament; 3.000, que li devia la seva dona per diversos crèdits i per obres fetes a l'hort i a la casa que aquella heretà del seu pare; 1.400, que el seu germà, Marià de Salat, va reconèixer que li havia de pagar;¹¹² 1.265, invertides en l'amortització de diversos censals que gravaven els immobles de la

111. ACAN, fons notarial, notari Antoni Fortuny i Bergadà, Igualada, 22 de maig de 1832, folis 99v-106r.

112. AHSCSP, Josep Salat, registre 19432, «D. José Salat natural de la ciudad de Cervera...», informe datat a Igualada, el 28 setembre de 1842 i signat pels administradors de l'hospital de la vila Antoni Franch i Monrós, Josep Galceran i Tomàs Borràs.

seva muller, que es van afegir en addició d'inventari;¹¹³ i 120, derivades de la pensió que tenia assignada Marià Salat. En el de deutes s'esmenta un censal de 100 lliures que rebia un pensionat de Núria, «qual nom y apellido no se li recorda a la otorgant, ni les pensions atrasadas que tal vegada se li deguian» i un altre de 220 lliures a favor de Nostra Senyora del Roser, d'Igualada, per a la celebració d'una missa dominical.¹¹⁴ Els crèdits actius sumaven, doncs, 6.585 lliures, i els passius, 320, la qual cosa significa que era creditor net de 6.265 lliures, a les quals s'hi havien de sumar les 304,18 que es van trobar en efectiu a l'habitatge del traspasat. Però d'aquesta suma s'haurien de deduir —tal com van assenyalar els administradors de l'Hospital d'Igualada, que va ser l'hereu dels béns de Francesca Matheu— 4.750 lliures, 1.000 de les quals en concepte de devolució del dot que la seva dona aportà al matrimoni i 3.750 que Josep Salat obtingué de les rendes generades durant quinze anys pels immobles que la seva muller heretà del seu pare.¹¹⁵

Un apartat especial mereixen els llibres que es van trobar en un prestatge d'una de les cambres de la casa. L'escrivà va anotar els següents títols: Antonio Ponz, *Viajes de España* (disset volums en quart petit enquadernats amb pergami); Antonio Ulloa, *Miscelanea instructiva* (vuit volums també en quart, enquadernats amb pergami); *Diccionario histórico portátil francés* (volums segon, tercer i quart, enquadernats amb pasta); *Historia del Languedoc* (cinc volums grans enquadernats amb pasta); *Diccionario Gazofilacio* (en folio, un volum enquadernat amb pergami); Petrus de Marca, *Marca Hispánica* (en llatí, un volum gran enquadernat amb pasta); Josep Salat, *Tratado de monedas* (un volum en foli enquadernat amb pasta; un altre enquadernat amb pergami; i un altre en rústica); duquesa de Cardona, *Allegatium [...] contra el Sr. Dn Pedro Anton de Aragón* (volums segon i quart en foli); *Miscellanea Juris Civilis* (un volum enquadernat amb pergami); baró de Bielfeld, *Instituciones políticas* (en francès, dos volums en rústica); *Geografia francesa del Departamento de los Pirineos* (un tomo en rústica en octau llarg); J. J. Barthélemy, *Obres* (un volum en rústica); i Antonio Ponz, *Viajes fuera de España* (dos volums en rústica). Es van comptabilitzar, a més, trenta-sis llibres religiosos de diverses mides i enquadernacions «llegats a la otorgant, sa muller, en son predit testament...». Per tant,

113. ACAN, fons notarial, notari Vicenç Perramon, Igualada, 4 d'octubre de 1833, foli 190r.

114. ACAN, fons notarial, notari Antoni Fortuny i Bergadà, Igualada, 22 de maig de 1832, folis 99v-106r.

115. AHSCSP, Josep Salat, registre 19432, «D. José Salat natural de la ciudad de Cervera...», informe datat a Igualada, el 28 setembre de 1842 i signat pels administradors de l'hospital de la vila Antoni Franch i Monrós, Josep Galceran i Tomàs Borràs.

segons podem constatar, Josep Salat només posseïa, en aquesta època, una mínima part de la bibliografia citada i consultada al llarg de la seva tasca investigadora. Es deixà constància també que a la biblioteca hi havia, a més, «varios papers poch interessants e inútils, segons las mateixes carpetes que en ells se troban de lletra del difunt...». En un altre lloc es trobà «una porció de manuals y altres papers molt antichs y vells, que se reconeixen inútils...». L'expressat inventari es tanca amb una nota en la qual es diu que: «Las catorse láminas de la obra publicada per lo difunt D. Joseph Salat sobre monedas, declara la otorgant q[u]e té entès ecsisteixen en poder de Anton Elias y Sicardo, en Barcelona...». La seva vídua afegí que tenia «entès que en casa del llibreter Rubió, de Barcelona, se troban cent quaranta tres exemplars de la obra de monedas sobredita, que li féu entregar lo difunt per si podia vendre-los...».¹¹⁶ La resta de béns inventariats correspon als mobles, roba i una gran diversitat d'estrís domèstics que posen de manifest que Josep Salat va viure possiblement d'una manera folgada, però sembla evident també que sense cap mena de luxes (apèndix 1).

EPÍLEG

La trajectòria de Josep Salat evidencia, doncs, que va tenir una total dedicació a l'estudi de la moneda catalana. Els motius que el van portar a treballar tan intensament en aquesta tasca historiogràfica esdevenen inaprehensibles en el seguiment que hem fet de la seva vida a través, en gran mesura, de fons documentals de caire notarial. És possible que el seu interès per la moneda catalana sorgís per les inquietuds culturals generades a Cervera i a les terres de ponent per figures com Josep Finestres i Jaume Caresmar, que van estimular alguns joves motivats per sentiments patriòtics a estudiar el passat per tal de repensar la situació del país. La seva llarga recerca sobre la moneda catalana el convertí en un erudit sobre la història cultural del país, que li va permetre elaborar, a més, el *Catálogo de las obras que se han escrito en catalán...* Sigui com sigui, per les referències aportades, podem intuir que les seves recerques historiogràfiques el van obligar a viatjar per tot el país —visità col·leccionistes de monedes, arxius i biblioteques— i, de manera molt sovintejada, a Barcelona. L'esmentada dedicació, la va desenvolupar sense gaudir de cap benefici eclesiàstic i sense disposar d'un gran patrimoni que li permetés viure de renda, sinó que, paral·lelament,

116. ACAN, fons notarial, notari Antoni Fortuny i Bergadà, Igualada, 22 de maig de 1832, folis 99v-106r.

va haver de guanyar-se la vida exercint d'advocat i, sobretot, entre el 1797 i el 1820, actuant de procurador del duc de Medinaceli. Tot sembla indicar que durant els anys de la seva joventut —després d'acabar els estudis el 1785—, passà força dificultats, però després, els ingressos que obtingué com a jurista i procurador li van permetre, com hem vist, viure de manera digna i àdhuc gaudir de casa pròpia, d'una vinya i d'un pis a Barcelona.

La seva obra ha estat catalogada, bàsicament, com de numismàtica i per això se l'ha anomenat sovint el «pare de la numismàtica catalana». Es innegable que una part considerable del seu *Tratado...* està dedicat a la descripció de les característiques de les monedes: pes, llei, equivalència, encunys de vers i revers, data i lloc (o seca) d'encunyació, etc. Però com hem pogut veure, Josep Salat havia consultat obres d'economia política —autors tan significats com A. Smith o J. B. Say— i la de molts altres autors extremament rellevants en els camps de la política, de la història... Les expressades lectures van determinar que fos plenament conscient que més enllà de les seves característiques físiques, el diner era un mitjà de canvi essencial per al funcionament de l'economia i que decisions errònies en l'establiment de les paritats de canvi de les monedes de diferents espècies —tant respecte a les del país com a les de l'estranger— podien causar serioses pertorbacions al sistema econòmic en el seu conjunt.

Tanmateix, també és cert que per a ell el món de l'ascendent «economia mercantil» smithiana era quelcom estrany, atès que, sobretot, era un erudit format en la tradició dels corrents intel·lectuals de les terres catalanes de ponent, que durant molts anys havia estat vinculat a l'economia antiga i caduca de la recaptació de prestacions feudals en el decurs de la crisi final de l'Antic Règim. Les seves reflexions sobre el diner reflecteixen l'ambivalència esmentada. Pel que fa a l'oferta de pastes o metalls, efectua una observació que denota que tenia consciència que l'oferta de metalls al país depèn del signe de la balança de pagaments: «No necesitaba Cataluña del oro y la plata que producían estos ríos y minas para labrar moneda. Las minas las tenía en el comercio...».¹¹⁷ Però no desenvolupà aquest raonament. Evidencià que coneixia molt bé l'existència d'una diferència entre el valor intrínsec i el valor nominal de les monedes: «En las fábricas de moneda no se labra el oro puro, ni la plata en su mayor fineza [...] se echa una porción de cobre como liga para que tenga más dureza...».¹¹⁸ Tanmateix, no aprofundeix sobre les conseqüències que es derivaven dels excessos de retenció per part de l'emissor sobre l'equilibri de la paritat de canvi amb les altres monedes.

117. J. SALAT: *Tratado...*, p. 7.

118. J. SALAT: *Tratado...*, p. 20.

En definitiva, era coneixedor dels efectes de la llei de Gresham —sense esmentar-la— i, per evitar la desaparició de la moneda de la circulació en ser apreciada com a metall, insistia en la necessitat d'equiparar en termes nominals el valor intrínsec tant de les monedes del país com de l'estranger: «La felicidad de un reino depende en parte de atinar en el punto de proporción que han de tener entre si los metales amonedados, dado cierta estima mayor al oro que a la plata, y equilibrando su valor con el de las monedas de las naciones vecinas: faltando esta correspondencia la una moneda destruye a la otra, se alteran los comestibles, queda exhausto el reino de oro y de plata, y muerto el comercio...». ¹¹⁹ També coneixia que l'equilibri en la paritat de canvi entre monedes de diferents metalls era inestable; així ens diu que «un sistema de proporción entre las monedas no puede ser perpetuo; porque los sucesos y vicisitudes de un estado no permiten un sistema constantemente uniforme, antes bien éste debe acomodarse a las circunstancias. La abundancia o escasez del oro o de la plata hace variar el sistema de proporción...». ¹²⁰ En canvi, en cap moment no es preocupà de fer un seguiment dels preus de mercat dels metalls per constatar si la relació bimetal·lica era ajustada a la que tenien les monedes del sistema monetari.

No obstant això, més endavant ens diu que els preus dels metalls preciosos no eren estables a llarg termini, i que això determinava que variés la capacitat adquisitiva de la moneda. En aquest sentit, observà que: «En Italia de trescientos años a esta parte ha bajado el valor del oro y de la plata de 14 a 3, y todavía irá bajando a proporción de la mayor copia de estos metales, de forma que una libra de oro después del descubrimiento de las Américas vale cinco o seis veces menos de lo que valía antes, y así para mantenerse una persona con decencia se necesita seis veces más de lo que se necesitaba cuatrocientos años ha, y el doble de lo que cien años atrás...». ¹²¹ És a dir, que la caiguda relativa del valor del diner havia erosionat la capacitat adquisitiva dels salaris, «los que gozan de un sueldo fijo, no reciben el mismo valor que tenían cien años ha...»; dels perceptors de rendes pagades en metàl·lic, «ha bajado la renta fija a una vigésima parte...»; alhora que havia provocat l'increment de preu dels comestibles, els quals «hoy regularmente en los mercados se venden al mismo precio multiplicado de 1 a 20 [...]. Lo mismo puede decirse del valor del trigo...», i havia determinat «que bajase la cuota de interés en la mayor parte de Europa...». ¹²²

119. J. SALAT: *Tratado...*, p. 24.

120. SALAT: *Tratado...*, p. 35.

121. SALAT: *Tratado...*, p. 191-192.

122. SALAT: *Tratado...*, p. 192-193.

És així mateix interessant la seva observació que per a les transaccions internes, la moneda amb valor intrínsec (d'or i plata) podia ser en part substituïda per moneda de caire nominalista de billó: «La moneda de oro por si sola no es bastante en un reino para fomentar el comercio y la industria, es preciso moneda menuda para subvenirse los más indigentes individuos de la sociedad de los comestibles y demás urgencias, siendo al mismo tiempo convenientes piezas menudas para contratar aún en cosas de la menor consideración y estima...».¹²³ Però advertí de manera implícita que la temptació d'incrementar l'oferta monetària mitjançant emissions de moneda nominalista —és a dir, amb un valor nominal molt superior al seu valor intrínsec— podia comportar la desaparició de la circulació de la moneda d'or i de plata i un seriós desgavell: «La permanencia de la moneda en una república estriba en la proporción acordada con prudencia entre el oro, plata y vellón. Si esta proporción no es calculada, las naciones extranjeras extraerán el oro y la plata quedando la moneda baja y el vellón...».¹²⁴ En aquest sentit, observà que: «Si se hubiesen adoptado estas medidas no hubiera padecido Cataluña tantos desórdenes ni sufrido tanta confusión a causa de la moneda...».¹²⁵ Encara que tampoc no ho formulí de manera explícita, sabia que un augment descontrolat de la moneda de billó com la que decretà la «pragmática publicada en el reinado de Felipe III, en que se aumentó al doble la moneda de vellón sin aumentar el valor intrínseco, convidó a los franceses, genoveses, e italianos, y aún a los ingleses a labrar e introducir tanta moneda de vellón, que subió todo a un valor excesivo, comestibles, jornales, salarios y hasta el oro y la plata...».¹²⁶ Sabia també que la moneda nominalista (el «valor que da a la moneda la ley civil...») era un mitjà de canvi que es podia emprar per a les transaccions internes, però que el valor intrínsec «es el valor físico de la pasta o materia de que se labra la moneda...», i era, en definitiva, el determinant del «precio real de las mercaderías [...], y debe este valor servir de base para reducir y equilibrar las monedas nacionales con las extranjeras para que no disminuya el comercio...».¹²⁷ Per tant, implícitament, suggereix que calia evitar que unes retencions fiscals diferenciades i excessives en el procés d'encunyació poguessin torbar la circulació monetària, atès que: «El valor extrínseco no se estima por las naciones extranjeras [...] en una república bien arreglada sería conveniente que no se

123. SALAT: *Tratado...*, p. 123.

124. SALAT: *Tratado...*, p. 145.

125. SALAT: *Tratado...* p. 145.

126. SALAT: *Tratado...*, p. 148.

127. SALAT: *Tratado...*, p 186-187.

pagasen derechos por la acuñación, sino que a espensas de la real hacienda se labrase la moneda, de modo que no hubiese diferencia entre el valor intrínseco y el extrínseco...». ¹²⁸ Per acabar, recordà que es podia substituir la moneda amb valor intrínsec que servia d'unitat de canvi per a les transaccions internes de cada país per bitllets de banc —o com l'anomenà Smith, *diner de confiança*— i garantir la convertibilitat a la vista. Recorda al respecte que els holandesos, davant la «gran cantidad de moneda cercenada que circulaba en aquella época por toda Europa...», van crear un banc que «recibía tanto la moneda estrangera como la propia desgastada, reteniéndose en el banco las espensas de fundición y cargas de administración, y de la que debía responder el banco a los acreedores, llamándose aquellos créditos 'moneda de banco'...». ¹²⁹

L'obra de Josep Salat no és, doncs, un estudi numismàtic en el sentit estricte del mot, sinó que va molt més enllà i s'aproxima —ben segur que a causa de les seves variades lectures—, en alguns dels seus continguts, a una història econòmica de la moneda catalana. Tanmateix, les seves observacions en aquest sentit sempre tenen un caràcter tangencial i discontinu. En cap moment es mostra procliu a desenvolupar-les i a aprofundir en qüestions com les relacions entre oferta monetària, preus, equilibri del sector exterior i tipus d'interès. Per això, en la seva exposició acaba predominant la seva gran erudició entorn de la fabricació i la circulació monetària —tipologia de les monedes encunyades, nombre i localització de les seques, etc.—, tot i que la lectura de la seva obra evidencia reiteradament que l'autor era plenament conscient que l'objecte del seu estudi tenia una gran transcendència sobre les vicissituds històriques de l'economia catalana i del país en el seu conjunt.

128. SALAT: *Tratado...*, p. 187.

129. SALAT: *Tratado...*, p. 161.

APÈNDIX I

Inventari post-mortem dels béns deixats per Josep Salat i Mora format el 22 de maig de 1832 i adició d'inventari datat el 4 d'octubre de 1833

Inventari

A la cambra del davant o principal

Un llit amb capçalera, «tot de noguer»; una màrrega, un matalàs, un cobrellit de domàs carmesí, i dos coixins amb les seves coixineres guarnides; unes cortines a l'alcova de domàs carmesí amb un ferro; una cadira poltrona amb coixins de domàs; un Crucifix de llautó i una piqueta de cristall; una Santa Faç pintada, de vidre; un quadre de la Puríssima Concepció; dues raconeres daurades; un rellotge de sobretaula; tretze cadires ordinàries de boga grans; cinc cadires de boga petites: un quadret de Santa Margarida i unes cortines blanques de drap «en lo balcó»

A la recambra d'aquesta cambra

Un sofà de caoba; dotze quadrets de vidre petits; un quadret de vidre mitjà; dues cadires de braços amb seients i espatllers de bagueta antiga; una cortina de borràs «en lo balcó»

Un bagul de pell «ab lo que segueix a dins de ell»: 16 camises d'home de tela, molt usades; 22 camises de tela i bri, «millors que les anteriors»; 10 parells de mitges d'home, 8 de fil i 2 de cotó; un espasí amb puny de plata; un parell de sivelles de plata «per los peus»; una safata de plata; un sotacopa de plata; unes vinagreres de plata; un «plater» [?] de jugar naips de plata; 2 armilles de tela, amb mànegues molt usades; 3 armilles també blanques, sense manegues; unes calces curtes i un gec de «linguins» [?]

Un prestatge de fusta amb els següents llibres: «Viajes de España» (disset volums en quart petit enquadernats amb pergamí); «Miscelanea instructiva» (vuit volums també en quart, enquadernats amb pergamí); «Diccionario histórico portátil francés» (volums segon, tercer i quart, enquadernats amb pasta); «Historia del Languedoc» (cinc volums grans amb pasta); «Diccionario Gazofilacio» (en folio, un volum enquadernat amb pergamí); «Marca Hispánica» (en llatí, un volum gran enquadernat amb pasta); «Tratado de monedas» (de Josep Salat, un volum en foli enquadernat amb pasta; un altre enquadernat amb pergamí; i un altre en rústica); «Allegatium [...] contra el Sr. Dn Pedro Anton de Aragón por la duquesa de Cardona» (volums segon i quart en foli); «Miscellanea Juris Civilis» (un volum enquadernat amb pergamí); «Instrucciones políticas» (del baró de Bielfeld, en francès, dos volums en rústica); *Geografía francesa del Departamentto de los Pirineos*» (en tomo en rústica en octau llarg); «Obres» (de Barthélemy, un volum en rústica);

«Viajes fuera de España» (de Ponz, dos volums en rústica); «Llibres de devocions» (trenta-sis volums de diverses mides i enquadracions «llegats a la otorgant, sa muller, en son predit testament»; i, finalment, «varios papers poch interessants e inútils, segons los mateixos [...] de lletra del difunt»

Al rebedor

Dues cadires de braços, antigues, amb seients i respallers de baqueta

En un armari clavat a la paret hi ha el següent: 2 conxes d'indiana; 18 llençols entre bri i lli, usats; 4 llençols de tela, també usats; 6 llençols petits de bri, usats; 6 tovalles, una de fil i cotó i cinc de fil, usades; 9 tovallols, una de ginesta i set de fil; 22 tovallols de fil; unes cortines d'indiana per l'alcova, una màrfega buida de «casolí» [?], usada; un assortiment regular de draps de cuina; 8 tovallons molt vells i 2 tovallols també molt velles, de fil; una coixinera amb una porció de draps i venes; unes teles de matalàs dolentes; una xeringa de llautó i una escopidora d'estany

A l'altra cambra

Un catre amb capçalera, vell i de fusta pintada, un matalàs de llana, un coixí i un cobrellit d'indiana groga; dues cadires de boga pintades; un Crucifix de llautó i una piqueta de cristall trencada; unes cortines de flàmula blaves i blanques amb la seva barreta de ferro en l'alcova; sis quadrets de paper amb vidre; un altre quadre més petit; una Puríssima Concepció pintada al llenç; un aparador amb vidre amb una Puríssima Concepció; dotze tamborets de noguer coberts de pelfa, molt vells; cinc cadires grans velles de boga, pintades

En la recambra d'aquesta cambra

Un tauler de pots i bancs per llit; un matalàs gran de llana; un altre de clin petit; dos llençols i un coixí; deu quadrets de paper i vidre, trencats; una tauleta amb un escriptori petit; un parell de navalles velles amb el seu estoig, una bacina de llauna, i un plec de tela per afaitar; un fanal de vidre petit; un rellotge petit d'or i un altre de plata, ambdós parats; dos paraigües de seda vells; i dos bastons de fusta, un d'ells amb el pom de llautó

Un bagul de pell molt dolent i dins el següent: un plec de papers amb un lligall de pergami pertanyent a la casa de Tapies de Barcelona, que posseïa el difunt a carta de gràcia; un altre lligall de papers pertanyents a aquesta casa de Salat, relatiu a la seva compra, èpoques escriptures i notes; un altre lligall sobre conductes d'advocat i comptes vells; un llibre de notes del difunts sobre diversos afers; els testaments autèntics dels pares del difunt i diversa correspondència amb el seu germà Marià Salat, de Cervera; i diversos papers inútils

A una altra cambra interior

Dos matalassos de llana, usats; sis quadres de diverses mides, vells; sis cadires de boga velles i pintades; unes cortines de flàmula a l'alcova posades en una canya. Un bagul de pell molt vell i dins el següent: unes teles d'uns traspontins de flàmula, usades; una armilla de setí blanc brodada; una casaca, armilla i calça curta de tafetà negre; una altra casaca, armilla i calça curta de vellut de seda negre; el capiro i la borla de doctor, sense bonet; una levita de panyo blau turquí; unes cortines de domàs carmesí molt dolentes; dotze tapetes de domàs carmesí pels tamborets; un tapet de taula de domàs carmesí, dolent; un cobrellit de domàs groc, molt bo; una altra armilla de seda blanca florejada; unes tovalles de ginesta; una tovallola de bri; dotze tovallons de ginesta; dos canelobres de llautó platejats; un gabinet de taula amb el mànec d'«arquimia» [?]; vuit coberts i un culler de plata; una escudella de plata amb broc; unes «espavilladeres» [?] amb el seu plat, tot de plata; una sota copa de plata.

Un altre bagul vell cobert de pell i dins: una coberta de baieta vermella per a un llit; una porció de gorres i peücs de fil i cotó, vells; una capsa de tabac per pols de tabac; un cobrellit de domàs carmesí, bo; una tovallola de setí blanca amb un serrell d'or; un tapet de taula de domàs carmesí molt vell.

A la recambra

Una flassada de llana groga; una cortineta vella de flàmula; una taula amb el seu cobretaula vell d'indiana; un tocadoret vell pintat amb el seu mirall.

Al menjador

Una taula gran de pi amb dos calaixos; dues taules petites de noguer; vuit quadrets de paper petits amb vidre; tres cadires de boga velles; un sortit regular de pisa i cristall en un armari clavat a la paret; tres culleres i dues forquilles de plata; unes tovalles i quatre tovallons; dues safates petites de ferro xarolat; dues safates petites de ferro xarolat; dues safates petites de ferro xarolat; un rentamans de llauna dolent, amb la seva vesina; una tovallola.

A la cuina

Dues calderes i un cassó d'aram; una tapadora de ferro per una de les esmentades calderes; un refrescador d'aram; un morter de coure amb la seva mà del mateix metall; una gibrella de llautó, o rentamans; dos canelobres de llautó; dues llumeneres de llautó; un culler de llautó; un braser d'aram amb la seva paleta de llautó; un escalfador de llits de llautó; un cassó, una búrnia i una greixonera d'aram: dues xocolateres d'aram; una casserola d'aram amb mànec i altres dues amb anses del mateix metall; una altra casserola també amb mànec petita; un altre caçó d'aram, dolent; una caldereta i dos cantis d'aram; un altre canti d'estany; una plata també d'estany; un llum de llauna vell; un sortit regular de plats, olles, cassoles, escude-

lles, xicres i vasos de pisa i vidre pel servei de la casa i cuina; una capsula amb una gerra de terrissa per posar oli «ab un poch de est licor por lo gasto»; tres paelles i dos graelles de ferro; una mitja lluna i una destrat de ferro; una talladora de fusta; un banc de fusta per posar els cantis; una escombra i una cadira; un poal d'aram; uns aumolls, pala, torradores i «llevans» [?] de ferro; un guarda cendres i uns trepans de ferro; una portadora de fusta; un ganivet de cuina; tres coberts de llautó i tres de fusta; un gibrell de terrissa; una gibrella de terrissa: una senalla de palma; quatre coves, tres cistelles de vímet i canya; dues planxes de ferro per planxar

A la golfa i el rebost

Cinc ampelles de vidre grans; mitja dotzena de sacs buits de berràs vells; una sella dolenta; una caixa dolenta; una gàbia de ferro per a una búrnia; un entaulat de llit; una torradora de fusta per eixugar roba; una «assa» [?] de fusta per escalfar llits; quatre estores peludes i dues rotllanes velles; una cadira foradada per fer de comuna; una altra cadira de boga amb braços; una porció de carbó i llenya per a la despesa de la casa; porc salat pel consum familiar; dues rateres dolentes i diverses fustes velles i inútils

Al celler

Dues bótes de cadireta cercolades de ferro; una altra bóta de quatre càrregues cercolada de ferro; una cadena de ferro per rentar les bótes; dos carretells dolents pel vinagre, buits

Al cup

Les fustes per tapar-lo; una escala de fusta

A la cisterna

Una corriola de fusta i una caldereta d'aram

Al pou

Una corriola de fusta

Al primer pis que està llogat

Un quadre gran de Santa Magdalena pintat al llenç i vell; un mirall gran; sis països [?] pintats al vidre amb els seus cordons y borles per penjar-los; quatre tauletes raconeres que formen una rodona, unides i pintades; una tauleta de marbre trençada la pedra amb dos lleonets [?] del mateix; una porció de manuals i altres papers molt antics i vells «que se reconeixen inútils»

Immobles

La present casa situada al carrer del Roser d'Igualada, composta de diverses habitacions, part de les quals donant al carrer de la Font Vella o Sant Domènec
Una vinya de dos jornals situada al terme d'Òdena a tocar del camí de Calaf, que cultiva a parceria Martí Mercader veí de la vila

Existència en metàl·lic

304 lliures 3 sous i 9 diners en diverses monedes

Crèdits

2.000 lliures sobre la casa de Baltasar Tàpies, ubicada al carrer Hospital de Barcelona, per la compra a carta de gràcia del primer pis d'aquesta casa (en principi, el crèdit era de 1.900 lliures , però, posteriorment, s'incrementà en 520 lliures 19 sous i 4 diners)

700 lliures que devia la casa de Medinaceli per pensions retardades de la jubilació del difunt com a procurador

3.000 lliures sobre els béns de Matheu

1.500 lliures sobre la casa del seu germà Marià Salat, de Cervera

120 lliures que devia Marià de Salat de la pensió de l'any passat i del corrent derivada del crèdit del dot

Deutes i gravàmens

Un censal de 100 lliures de capital i de pensió anual de 3 lliures que rebia un pensionat de Núria, «qual nom y apellido no se li recorda a la otorgant, ni les pensions atrasadas que tal vegada se li deguian»

Un censal de 220 lliures de capital creat per Josep Salat a favor de Ntra. Sra. del Roser, d'Igualada, per realitzar la fundació disposada en testament

Altres béns

Les catorze làmines de l'obra publicada per Josep Salat sobre numismàtica que se suposa són en poder d'Anton Elias i Sicardo, de Barcelona, a qui les lliurà Josep Vega per ordre del difunt molt abans de morir i després d'haver dipositat el seu testament

La atorgant també suposa que a casa del llibreter Rubió, de Barcelona, hi ha 143 exemplars de l'esmentada obra sobre numismàtica «que li entregà lo difunt per si podia vender-los»

Font: ACAN, fons notarial, notari Anton Fortuny i Bergadà, folis 99v-106r.

Addició d'inventari

Acreditat de Francesca Matheu per:

200 lliures pagades als hereus del Rvn. Miquel Freixenet per amortitzar el capital i les pensions d'un censal

200 lliures pagades al rector de Castellfollit del Boix per amortitzar el capital i les pensions d'un censal

120 lliures pagades a l'obtentor del benefici de Sant Magí d'Igualada

363 lliures pagades al rector de Carme per amortitzar el capital i les pensions d'un censal

502 lliures pagades a la Comunitat de Preveres d'Igualada per amortitzar el capital i les pensions d'un censal

Font: ACAN, fons notarial, notari Vicenç Peramon, Igualada, 4 d'octubre de 1833, foli 190r.